

PERKEMBANGAN PROPERTI KOMERSIAL (PPKOM)

TRIWULAN II – 2020

PERTUMBUHAN HARGA PROPERTI KOMERSIAL MELAMBAT

Harga

Pada triwulan II 2020, pertumbuhan harga properti komersial mengalami perlambatan. Hal tersebut tercermin dari Indeks Harga Properti Komersial yang tumbuh 0,29% (yoy) pada triwulan II-2020, lebih rendah dari 0,31% (yoy) pada triwulan I-2020 dan 1,50% (yoy) pada triwulan II-2019. Perlambatan kinerja properti komersial disebabkan menurunnya harga properti komersial kategori sewa, terutama untuk segmen hotel dan apartemen sewa.

Pasokan

Pertumbuhan pasokan properti komersial juga menunjukkan perlambatan. Indeks Pasokan Properti Komersial triwulan II-2020 tercatat tumbuh 0,01% (yoy), melambat dibandingkan 0,04% (yoy) pada triwulan sebelumnya dan 3,26% (yoy) pada triwulan yang sama tahun lalu. Perlambatan pasokan terjadi baik pada kategori sewa dan jual. Perlambatan untuk kategori sewa terutama terjadi pada segmen hotel dan ritel akibat penerapan Pembatasan Sosial Berskala Besar (PSBB). Sementara untuk pasokan kategori jual, perlambatan pasokan terjadi pada segmen perkantoran jual/strata dan lahan industri.

Permintaan

Pertumbuhan permintaan properti komersial pada triwulan II-2020 juga melambat. Indeks Permintaan Properti Komersial tumbuh 0,20% (yoy), melambat dari 0,41% (yoy) pada triwulan sebelumnya dan 1,19% (yoy) pada triwulan II-2019. Berdasarkan segmen, penurunan terjadi pada kategori sewa khususnya segmen *convention hall* dan hotel.

Perkembangan Properti Komersial

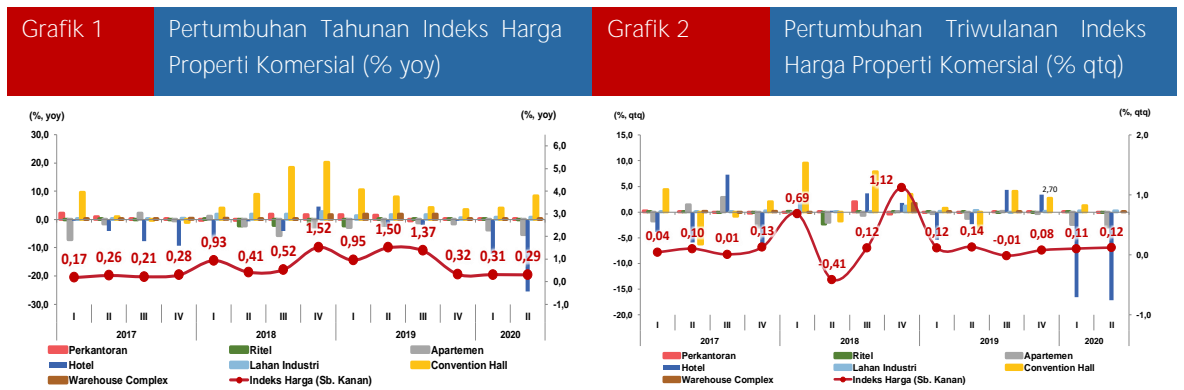
A. Perkembangan Harga Properti Komersial

Pertumbuhan harga properti komersial melambat.

Pada triwulan II-2020, Indeks Harga Properti Komersial secara tahunan tumbuh melambat. Secara tahunan, Indeks Harga Properti Komersial tumbuh 0,29% (yoy), lebih rendah dibandingkan 0,31% (yoy) pada triwulan sebelumnya dan 1,50% (yoy) pada triwulan II-2019 (Grafik 1). Kinerja properti komersial yang semakin melambat tersebut dipengaruhi oleh kategori sewa yang tercatat mengalami kontraksi yang cukup dalam sebesar -5,38% (yoy), terutama akibat penurunan indeks harga pada segmen hotel sebesar -25,43% (yoy) dan apartemen sewa sebesar -5,39% (yoy). Penurunan pertumbuhan indeks harga hotel tersebut sejalan dengan menurunnya permintaan akibat pandemi COVID-19 yang mendorong diterapkannya berbagai pembatasan aktivitas baik bisnis maupun yang bersifat *leisure*. Selama triwulan II-2020, banyak hotel menerapkan promosi potongan harga. Sementara itu, properti komersial untuk kategori jual tercatat tumbuh stabil sebesar 0,33% (yoy), sama dibandingkan triwulan sebelumnya.

Secara triwulanan, Indeks Harga Properti Komersial tumbuh relatif sama dengan triwulan sebelumnya. Pada triwulan II-2020, Indeks Harga Properti Komersial tercatat tumbuh sebesar 0,12% (qtq), relatif sama dibandingkan 0,11% (qtq) pada triwulan sebelumnya (Grafik 2). Hal tersebut

dipengaruhi oleh peningkatan terbatas pada kategori jual, khususnya pada segmen *warehouse complex* sejalan dengan peningkatan kebutuhan pergudangan di Jakarta dari perusahaan *e-commerce*. Bisnis *e-commerce* merupakan salah satu lini usaha yang lebih sedikit terdampak kebijakan pemerintah terkait Pembatasan Sosial Berskala Besar (PSBB) yang diberlakukan sejak April 2020 di wilayah Jakarta, sehingga *landlord* melakukan penyesuaian harga pada kawasan pergudangan. Peningkatan harga secara terbatas juga terjadi pada segmen lahan industri khususnya di wilayah Bodebek yang dipengaruhi oleh stagnasi pasokan dan depresiasi Rupiah yang sempat terjadi di awal triwulan II-2020.

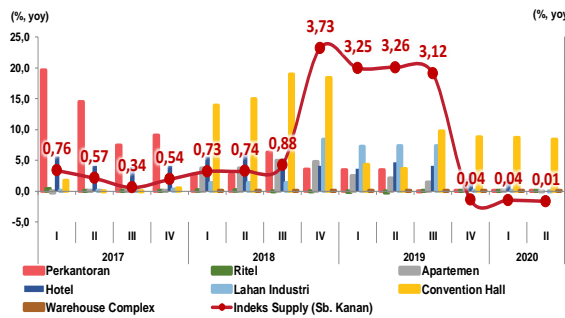
B. Perkembangan Pasokan Properti Komersial

Perkembangan pasokan properti komersial melambat.

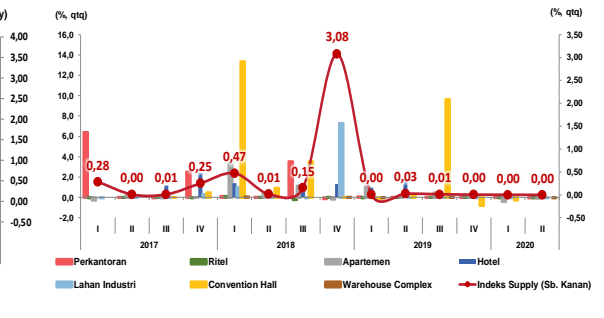
Pada triwulan II-2020, Indeks Pasokan Properti Komersial periode triwulan menunjukkan perlambatan. Pertumbuhan Indeks Pasokan Properti Komersial tercatat sebesar 0,01% (yoy), atau lebih rendah dibandingkan 0,04% (yoy) pada triwulan sebelumnya dan 3,26% (yoy) pada triwulan yang sama tahun lalu (Grafik 3). Perlambatan pasokan terjadi baik pada kategori sewa maupun jual. Pada kategori sewa, penurunan terjadi utamanya pada segmen hotel dan ritel sewa yang disebabkan penerapan beragam pembatasan aktivitas akibat pandemi COVID-19, sehingga berdampak pada penutupan sementara beberapa hotel karena tingginya biaya operasional. Selain itu, penurunan pasokan juga terjadi pada ritel, akibat penutupan sementara sejumlah pusat ritel di beberapa daerah cakupan survei, seiring penerapan kebijakan pembatasan sosial berskala besar (PSBB). Penutupan tersebut menyebabkan *tenant* tidak memperpanjang atau memutus kontrak sewanya. Sementara pada kategori jual, perlambatan pasokan terjadi pada segmen perkantoran jual/strata dan lahan industri.

Secara triwulanan, Indeks Pasokan Properti Komersial terindikasi stagnan dengan pertumbuhan 0% (qtq) selama 3 triwulan terakhir dan turun dibandingkan 0,03% (qtq) pada triwulan II-2019 (Grafik 4). Kondisi tersebut dipengaruhi oleh stagnasi pasokan di berbagai segmen dalam kategori jual seperti ritel, lahan industri maupun *warehouse complex*. Pasokan berbagai segmen seperti lahan industri, ritel, *warehouse complex* yang stagnan dipengaruhi oleh *land lord* yang masih menunda rencana ekspansi karena belum berakhirnya pandemi COVID-19.

Grafik 3 Pertumbuhan Tahunan Indeks Supply Properti Komersial (% yoy)

Grafik 4 Pertumbuhan Triwulanan Indeks Supply Properti Komersial (% qtq)

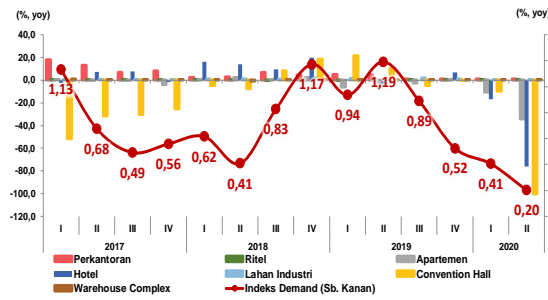
C. Perkembangan Permintaan Properti Komersial

Permintaan properti komersial triwulan II-2020 tumbuh melambat.

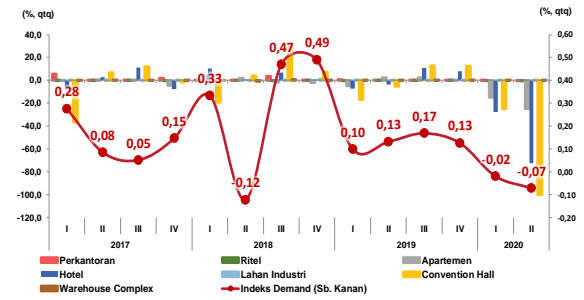
Secara tahunan, pertumbuhan Indeks Permintaan Properti Komersial mengalami perlambatan. Melanjutkan tren sejak setahun terakhir, Indeks Permintaan Properti Komersial triwulan II-2020 tumbuh 0,20% (yoy), melambat dari 0,41% (yoy) pada triwulan I-2020 dan 1,19% (yoy) pada triwulan II-2019 (Grafik 5). Berdasarkan segmennya, penurunan terjadi pada kategori sewa khususnya segmen *convention hall* dan hotel. Penurunan pada segmen *convention hall* disebabkan turunnya permintaan sejalan dengan penerapan pembatasan sosial di banyak daerah akibat pandemi COVID-19, yang mengakibatkan ditundanya berbagai MICE pada triwulan II-2020. Pada segmen hotel, permintaan juga menunjukkan penurunan sejalan dengan kegiatan *leisure* yang minim dilakukan karena anjuran pemerintah terkait dengan pembatasan untuk berpergian, maupun kegiatan bisnis oleh swasta dan pemerintah. Turunnya permintaan hotel kemudian mempengaruhi keputusan pengusaha hotel untuk menurunkan tarifnya melalui berbagai program diskon.

Secara triwulanan, permintaan properti komersial kembali menurun pada triwulan II-2020. Indeks Permintaan Properti Komersial triwulan II-2020 tumbuh -0,07% (qtq), menurun dibandingkan -0,02% (qtq) pada triwulan I-2020 dan 0,13% (qtq) pada triwulan II-2019 (Grafik 6). Penurunan permintaan terutama disebabkan pada kategori sewa pada seluruh segmen, dengan penurunan terdalam terjadi segmen *convention hall*, hotel dan apartemen. Penurunan pertumbuhan *convention hall*, hotel dan apartemen masing-masing mencapai -100,0% (qtq), -72,49% (qtq) dan -24,83% (qtq) pada triwulan laporan dipengaruhi oleh terbatasnya kegiatan sesuai dengan aturan pemerintah akibat wabah Covid-19, sehingga berpengaruh pada pembatalan kegiatan MICE, akomodasi untuk keperluan bisnis maupun *leisure*. Adapun tingkat hunian apartemen sewa juga menunjukkan penurunan pada triwulan II-2020 yang disebabkan oleh kebijakan pengembang apartemen di beberapa daerah yang meningkatkan keamanan hunian dengan tidak menerima penghuni baru selama beberapa periode terkait dengan pandemi COVID-19.

Grafik 5 Pertumbuhan Tahunan Indeks Demand Properti Komersial (% yoy)

Grafik 6 Pertumbuhan Triwulanan Indeks Demand Properti Komersial (% qta)

Tabel 1 Perkembangan Indeks Harga Properti Komersial (Total), Wilayah Jakarta, Bodebek, Banten, Bandung dan Makassar

KETERANGAN	2017				2018				2019				2020	
	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II
Indeks Harga Properti Komersial	99,89	99,99	100,00	100,13	100,82	100,40	100,52	101,65	101,77	101,91	101,90	101,98	102,09	102,21
Sewa	101,00	99,70	101,21	98,51	98,20	98,17	98,93	99,16	97,50	96,89	97,91	98,87	94,56	91,67
Jual	99,88	99,99	99,99	100,14	100,84	100,42	100,53	101,67	101,80	101,95	101,93	102,00	102,14	102,28
Perkantoran	99,99	100,09	100,04	99,81	99,77	99,85	101,85	101,42	101,41	101,41	101,43	101,45	101,47	101,43
Perkantoran Sewa	101,41	100,88	99,22	98,49	98,00	97,58	96,97	95,27	94,39	94,28	93,97	94,13	94,17	93,80
Perkantoran Jual	99,95	100,07	100,06	99,84	99,83	99,92	102,00	101,60	101,61	101,61	101,64	101,66	101,68	101,65
Ritel	100,02	100,03	99,99	99,97	100,19	97,84	97,86	97,86	97,87	97,87	97,87	97,87	97,87	97,87
Ritel Sewa	99,82	100,78	100,49	99,33	99,54	99,51	99,34	99,40	99,63	99,70	99,60	99,53	99,73	99,67
Ritel Jual	100,02	100,01	99,98	99,99	100,20	97,80	97,83	97,83	97,83	97,83	97,83	97,83	97,83	97,83
Apartemen	98,30	99,75	102,65	99,60	99,48	97,46	96,86	96,99	96,71	95,51	95,71	95,43	93,08	90,36
Apartemen Sewa	98,30	99,75	102,65	99,60	99,48	97,46	96,86	96,99	96,71	95,51	95,71	95,43	93,08	90,36
Hotel	102,84	96,73	100,00	99,00	95,87	96,14	99,62	101,41	95,90	93,64	97,69	100,97	84,30	69,83
Lahan Industri	99,88	99,95	99,96	100,22	101,82	101,83	101,83	103,05	103,27	103,60	103,55	103,72	104,03	104,35
Convention Hall	104,81	98,25	97,46	99,43	108,97	107,07	115,50	119,55	120,45	115,70	120,43	123,68	125,30	125,30
Warehouse Complex	99,80	100,02	100,02	100,17	100,17	100,17	100,17	101,87	101,99	101,99	101,99	101,99	101,99	102,01
1 JAKARTA	99,78	100,03	100,02	100,17	100,15	98,86	99,19	101,08	101,17	101,16	101,17	101,18	101,15	101,15
Perkantoran	99,93	100,03	99,97	100,07	100,04	100,09	102,22	102,27	102,20	102,18	102,18	102,19	102,19	102,18
Perkantoran Sewa	101,46	100,96	99,18	98,40	97,89	97,44	96,83	95,13	94,11	94,12	93,79	94,03	94,01	93,64
Perkantoran Jual	99,88	100,00	100,00	100,12	100,10	100,17	102,38	102,47	102,43	102,43	102,43	102,43	102,43	102,43
Ritel	100,00	100,05	100,00	99,95	99,96	96,82	96,77	96,76	96,76	96,76	96,76	96,75	96,75	96,75
Ritel Sewa	101,23	100,90	100,42	97,44	97,92	98,05	97,77	97,42	97,47	97,50	96,91	96,64	96,64	96,62
Ritel Jual	99,99	100,03	99,99	99,99	99,99	96,80	96,75	96,75	96,75	96,75	96,75	96,75	96,75	96,75
Apartemen	99,15	99,39	102,35	99,12	101,39	98,86	98,61	99,34	99,23	97,72	97,19	96,40	94,14	92,13
Apartemen Sewa	99,15	99,39	102,35	99,12	101,39	98,86	98,61	99,34	99,23	97,72	97,19	96,40	94,14	92,13
Hotel	104,34	93,74	103,77	98,15	89,87	86,38	92,43	98,16	89,81	84,95	89,16	93,92	78,62	65,23
Lahan Industri	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Convention Hall	104,81	98,25	97,36	99,58	110,76	107,53	116,69	121,57	122,74	117,56	121,21	126,14	128,12	128,12
Warehouse Complex	99,34	100,06	100,06	100,54	100,54	100,54	100,54	105,76	106,10	106,10	106,10	106,10	106,10	106,15
2 BODEBEK	100,10	100,10	100,11	99,69	99,68	99,68	99,68	100,44	100,60	100,76	100,72	100,70	100,76	101,03
Ritel	99,99	99,99	100,01	100,01	99,99	99,99	100,02	100,02	100,02	100,06	100,06	100,06	100,06	100,06
Ritel Sewa	100,15	100,05	100,07	99,74	98,65	98,67	100,20	100,57	100,59	102,11	102,14	102,14	102,14	102,10
Ritel Jual	99,99	99,99	100,01	100,01	100,01	100,01	100,01	100,01	100,01	100,01	100,01	100,01	100,01	100,01
Hotel	96,98	94,43	105,85	102,74	100,81	97,46	100,56	103,28	99,32	91,88	98,30	104,01	88,24	65,16
Lahan Industri	100,24	100,24	100,24	99,27	99,27	99,27	99,27	101,00	101,37	101,74	101,64	101,59	101,72	102,34
Warehouse Complex	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
3 BANTEN	99,16	99,25	99,25	102,34	107,37	107,38	107,38	107,82	107,90	108,25	108,25	108,26	108,43	108,54
Ritel	99,29	100,23	100,23	100,24	100,36	100,21	100,17	100,18	100,18	100,18	100,19	100,22	100,22	100,22
Ritel Sewa	99,75	100,01	100,05	100,19	100,30	99,31	98,14	98,24	98,24	98,21	98,54	99,48	99,47	99,49
Ritel Jual	99,28	100,24	100,24	100,24	100,36	100,24	100,24	100,24	100,24	100,24	100,24	100,24	100,24	100,24
Hotel	102,03	96,20	104,14	97,63	100,25	98,10	95,88	92,59	85,64	83,10	86,63	96,10	83,87	69,11
Lahan Industri	99,14	99,14	99,14	102,57	108,05	108,08	108,08	108,42	108,51	108,89	108,89	108,89	109,08	109,20
4 BANDUNG	99,87	99,91	99,94	100,20	99,96	99,81	102,92	102,98	103,06	103,09	103,25	103,27	102,61	102,19
Perkantoran	99,99	99,97	99,99	100,05	99,85	99,95	99,66	99,60	102,42	102,43	102,55	102,39	103,68	103,39
Perkantoran Sewa	99,99	99,97	99,99	100,05	99,85	99,95	99,66	99,60	102,42	102,43	102,55	102,39	103,68	103,39
Ritel	99,94	99,94	99,93	100,19	99,96	100,00	103,31	103,31	103,48	103,47	103,48	103,39	103,39	103,39
Ritel Sewa	99,51	99,26	99,19	102,04	99,50	99,97	99,32	99,34	101,03	100,89	101,06	100,16	100,18	100,21
Ritel Jual	99,98	100,01	100,01	100,01	100,01	100,01	103,74	103,74	103,74	103,74	103,74	103,74	103,74	103,74
Apartemen	82,38	102,42	107,85	107,34	87,70	89,10	85,00	78,67	66,26	65,18	74,92	74,81	76,81	29,73
Apartemen Sewa	82,38	102,42	107,85	107,34	87,70	89,10	85,00	78,67	66,26	65,18	74,92	74,81	76,81	29,73
Hotel	98,65	99,15	99,88	102,31	100,21	95,50	95,70	97,19	95,27	96,40	99,31	101,66	85,77	69,42
5 MAKASSAR	96,60	101,12	101,15	101,13	106,69	106,56	106,61	106,59	106,54	106,54	106,57	106,60	106,47	106,41
Perkantoran	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,81	95,38	95,38	95,38	97,71	97,71
Perkantoran Sewa	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,81	95,38	95,38	95,38	97,71	97,71
Ritel	97,61	100,07	101,23	101,09	99,16	92,54	93,00	93,04	93,04	93,66	93,56	93,48	93,46	93,46
Ritel Sewa	97,61	100,07	101,23	101,09	99,16	92,54	93,00	93,04	93,04	93,66	93,56	93,48	93,46	93,46
Hotel	96,19	100,36	102,71	100,74	103,24	102,66	107,32	105,29	99,71	99,20	102,48	105,32	89,48	78,73
Lahan Industri	96,59	101,14	101,14	101,14	106,82	106,82	106,82	106,82	106,82	106,82	106,82	106,82	106,82	106,82

Tabel 2

Perkembangan Indeks Harga Properti Komersial Wilayah Medan, Semarang, Surabaya, Balikpapan, Denpasar, dan Palembang

KETERANGAN	2017				2018				2019				2020	
	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II
6 MEDAN	99,99	100,00	100,01	100,00	100,40	100,41	100,41	100,40	100,39	98,44	98,45	98,46	98,43	98,40
Perkantoran	102,74	98,90	99,17	99,20	98,49	98,81	98,76	93,39	93,50	90,99	91,18	91,16	91,26	91,26
Perkantoran Sewa	102,74	98,90	99,17	99,20	98,49	98,81	98,76	93,39	93,50	90,99	91,18	91,16	91,26	91,26
Ritel	98,55	100,32	100,57	100,57	98,87	99,01	98,54	99,60	100,05	100,59	100,71	101,14	102,05	101,12
Ritel Sewa	98,55	100,32	100,57	100,57	98,87	99,01	98,54	99,60	100,05	100,59	100,71	101,14	102,05	101,12
Hotel	97,86	99,46	101,93	100,76	106,83	107,53	109,70	104,89	102,02	100,72	102,70	105,13	92,23	79,39
Lahan Industri	100,00	100,00	100,00	100,00	100,39	100,39	100,39	100,39	100,39	98,43	98,43	98,43	98,43	98,43
7 SEMARANG	99,93	99,94	100,06	100,07	102,14	102,14	102,16	102,17	102,38	104,48	104,45	107,06	109,62	109,61
Perkantoran	100,00	100,00	100,00	100,00	100,84	100,84	100,84	100,83	100,86	100,87	100,87	100,87	100,92	100,91
Perkantoran Sewa	99,89	99,93	100,12	100,07	98,90	98,97	98,87	98,42	100,02	100,39	100,29	100,34	102,54	102,12
Perkantoran Jual	100,00	100,00	100,00	100,00	100,88	100,88	100,88	100,88	100,88	100,88	100,88	100,88	100,88	100,88
Ritel	99,36	100,11	100,11	100,43	100,25	99,99	101,74	101,36	101,65	99,49	99,47	99,55	101,96	101,80
Ritel Sewa	99,36	100,11	100,11	100,43	100,25	99,99	101,74	101,36	101,65	99,49	99,47	99,55	101,96	101,80
Hotel	95,85	97,38	102,45	104,32	103,20	105,18	107,55	108,43	109,65	110,59	115,63	117,69	91,10	84,68
Lahan Industri	99,94	99,94	100,06	100,06	102,15	102,15	102,16	102,17	102,38	104,51	104,47	107,11	109,74	109,74
8 SURABAYA	100,39	99,95	99,98	99,59	100,34	100,39	100,38	99,70	99,76	99,76	99,83	99,87	99,85	99,77
Perkantoran	101,40	101,40	101,40	95,78	95,67	96,15	96,06	86,50	87,66	87,65	88,38	88,82	89,17	88,50
Perkantoran Sewa	99,93	100,02	100,01	100,05	100,39	100,25	99,06	98,12	99,63	98,18	98,11	96,02	96,41	95,76
Perkantoran Jual	101,43	101,43	101,43	95,72	95,60	96,09	96,02	86,33	87,48	87,49	88,23	88,72	89,07	88,39
Ritel	100,89	99,65	99,67	99,80	102,03	102,05	102,01	102,02	102,02	102,02	102,04	102,04	102,04	102,04
Ritel Sewa	98,46	99,42	100,48	101,63	100,93	101,83	101,29	101,31	101,31	101,38	102,33	102,25	102,25	102,25
Ritel Jual	100,95	99,65	99,65	99,75	102,06	102,06	102,03	102,03	102,03	102,03	102,03	102,03	102,03	102,03
Apartemen	103,39	103,33	99,88	93,41	97,65	98,91	96,27	93,77	100,01	103,14	106,27	112,64	106,94	103,06
Apartemen Sewa	103,39	103,33	99,88	93,41	97,65	98,91	96,27	93,77	100,01	103,14	106,27	112,64	106,94	103,06
Hotel	97,15	97,56	103,25	102,04	95,13	94,56	98,66	97,97	93,90	93,42	97,22	99,28	84,29	70,50
Lahan Industri	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
9 BALIKPAPAN	100,03	99,99	100,01	99,97	104,78	104,96	105,06	105,27	105,25	105,33	105,41	105,56	105,17	104,95
Perkantoran	100,00	100,00	100,00	100,00	101,96	102,61	102,61	102,94	102,94	100,33	100,33	100,33	101,63	101,63
Perkantoran Sewa	100,00	100,00	100,00	100,00	101,96	102,61	102,61	102,94	102,94	100,33	100,33	100,33	101,63	101,63
Ritel	99,99	99,99	99,99	100,02	104,67	104,78	104,81	105,00	105,03	105,12	105,12	105,21	105,22	105,22
Ritel Sewa	99,43	99,43	99,43	101,70	157,43	162,77	163,85	172,55	173,65	177,28	177,33	180,95	181,40	181,40
Ritel Jual	100,00	100,00	100,00	100,00	103,85	103,85	103,85	103,85	103,85	103,85	103,85	103,85	103,85	103,85
Hotel	101,81	99,83	100,55	97,81	110,63	113,77	117,58	118,15	116,37	115,92	119,30	121,64	103,10	88,81
10 DENPASAR	101,99	102,94	106,73	91,33	98,83	104,82	107,41	106,80	102,53	101,08	104,75	106,21	89,04	76,87
Perkantoran	96,84	115,49	93,83	93,83	81,20	81,20	81,20	77,59	73,98	85,41	85,41	85,41	85,41	80,60
Perkantoran Sewa	96,84	115,49	93,83	93,83	81,20	81,20	81,20	77,59	73,98	85,41	85,41	85,41	85,41	80,60
Ritel	66,20	115,18	109,61	109,01	109,08	108,93	108,90	110,75	110,81	106,51	103,74	103,79	102,67	102,14
Ritel Sewa	66,20	115,18	109,61	109,01	109,08	108,93	108,90	110,75	110,81	106,51	103,74	103,79	102,67	102,14
Apartemen	112,46	93,66	96,12	97,76	63,26	68,97	68,97	66,05	62,10	61,54	70,72	69,97	60,95	53,73
Apartemen Sewa	112,46	93,66	96,12	97,76	63,26	68,97	68,97	66,05	62,10	61,54	70,72	69,97	60,95	53,73
Hotel	106,28	100,22	106,17	87,33	96,90	104,17	107,26	106,22	101,10	100,16	105,03	106,74	86,22	70,40
11 PALEMBANG	100,34	100,28	99,22	100,29	103,42	104,77	101,18	101,62	102,52	102,50	105,95	106,24	108,72	104,58
Perkantoran	100,00	100,00	100,00	100,00	84,50	84,50	85,83	85,83	89,17	89,17	78,33	78,33	85,33	85,33
Perkantoran Sewa	100,00	100,00	100,00	100,00	84,50	84,50	85,83	85,83	89,17	89,17	78,33	78,33	85,33	85,33
Ritel	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	97,70	97,70	98,59	98,19	98,19	109,92	109,92	122,11	122,11
Ritel Sewa	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	97,70	97,70	98,59	98,19	98,19	109,92	109,92	122,11	122,11
Hotel	99,19	99,11	99,41	102,30	115,64	122,62	108,89	109,67	111,03	110,92	109,13	110,27	106,44	88,02
Convention Hall	104,58	99,03	98,38	98,01	99,47	104,84	110,07	109,74	109,16	106,72	117,38	113,18	113,05	113,05
Warehouse Complex	104,67	104,67	95,33	95,33	99,29	99,29	99,29	99,29	99,29	99,29	101,31	101,31	101,31	101,31

Tabel 3

Pertumbuhan Triwulanan Indeks Harga Properti Komersial (Total), Wilayah Jakarta, Bodebek, Banten, Bandung, dan Makassar (% , q_{tq})

KETERANGAN	2017				2018				2019				2020	
	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II
Indeks Harga (Sb. Kanan)	0,04	0,10	0,01	0,13	0,69	-0,41	0,12	1,12	0,12	0,14	-0,01	0,08	0,11	0,12
Sewa	-1,19	-1,28	1,52	-2,67	-0,31	-0,03	0,77	0,23	-1,67	-0,63	1,06	0,98	-4,36	-3,05
Jual	0,04	0,11	0,00	0,15	0,69	-0,41	0,11	1,13	0,13	0,14	-0,02	0,07	0,13	0,14
Perkantoran	0,31	0,10	-0,05	-0,23	-0,03	0,08	2,00	-0,42	-0,01	0,00	0,02	0,03	0,02	-0,04
Perkantoran sewa	-0,88	-0,52	-1,65	-0,73	-0,50	-0,42	-0,63	-1,75	-0,92	-0,12	-0,33	0,17	0,04	-0,39
Perkantoran jual	0,35	0,12	0,00	-0,22	-0,02	0,09	2,08	-0,39	0,01	0,00	0,03	0,02	0,02	-0,03
Ritel	0,02	0,01	-0,04	-0,02	0,21	-2,35	0,03	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Ritel sewa	-0,25	0,97	-0,29	-1,16	0,21	-0,02	-0,17	0,06	0,23	0,07	-0,10	-0,07	0,20	-0,06
Ritel jual	-0,04	-0,01	-0,03	0,01	0,21	-2,39	0,03	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Apartemen	-1,72	1,47	2,90	-2,97	-0,13	-2,02	-0,62	0,13	-0,29	-1,24	0,20	-0,29	-2,47	-2,92
Apartemen sewa	-1,72	1,47	2,90	-2,97	-0,13	-2,02	-0,62	0,13	-0,29	-1,24	0,20	-0,29	-2,47	-2,92
Hotel	-3,84	-5,94	7,32	-6,56	-1,16	0,29	3,62	1,79	-5,43	-2,36	4,32	3,36	-16,52	-17,17
Lahan Industri	0,08	0,07	0,01	0,26	1,60	0,01	0,00	1,20	0,21	0,32	-0,05	0,16	0,30	0,31
Convention Hall	4,43	-6,26	-0,80	2,02	9,60	-1,74	7,87	3,51	0,75	-3,94	4,09	2,70	1,31	0,00
Warehouse Complex	0,00	0,22	0,00	0,15	0,00	0,00	0,00	1,70	0,11	0,00	0,00	0,00	0,00	0,02
1 JAKARTA	0,03	0,25	0,00	0,15	-0,02	-1,29	0,33	1,91	0,10	-0,01	0,00	0,01	-0,03	0,00
Perkantoran	0,33	0,10	-0,06	0,10	-0,03	0,05	2,13	0,04	-0,07	0,00	-0,01	0,00	0,00	-0,01
Perkantoran Sewa	-0,95	-0,50	-1,76	-0,78	-0,52	-0,46	-0,63	-1,75	-1,07	0,00	-0,35	0,25	-0,02	-0,39
Perkantoran Jual	0,38	0,12	0,00	0,12	-0,02	0,07	2,20	0,09	-0,04	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Ritel	0,00	0,04	-0,05	-0,04	0,01	-3,14	-0,05	-0,01	0,00	0,00	-0,01	0,00	0,00	0,00
Ritel Sewa	0,28	-0,33	-0,48	-2,97	0,49	0,13	-0,28	-0,37	0,06	0,03	-0,60	-0,27	0,00	-0,02
Ritel Jual	0,00	0,05	-0,05	0,00	0,00	-3,19	-0,05	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Apartemen	0,11	0,24	2,98	-3,16	2,29	-2,49	-0,25	0,74	-0,11	-1,52	-0,55	-0,81	-2,34	-2,13
Apartemen Sewa	0,11	0,24	2,98	-3,16	2,29	-2,49	-0,25	0,74	-0,11	-1,52	-0,55	-0,81	-2,34	-2,13
Hotel	-4,98	-10,16	10,70	-5,41	-8,44	-3,89	7,00	6,20	-8,51	-5,40	4,95	5,34	-16,29	-17,03
Lahan Industri	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Convention Hall	4,43	-6,26	-0,91	2,28	11,23	-2,92	8,51	4,19	0,96	-4,22	3,10	4,07	1,57	0,00
Warehouse Complex	0,00	0,72	0,00	0,49	0,00	0,00	0,00	5,19	0,32	0,00	0,00	0,00	0,00	0,04
2 BODEBEK	0,06	0,00	0,00	-0,42	0,00	0,00	0,00	0,76	0,16	0,16	-0,04	-0,02	0,06	0,27
Ritel	0,00	0,00	0,02	-0,01	-0,02	0,00	0,03	0,01	0,00	0,03	0,00	0,00	0,00	0,00
Ritel Sewa	0,16	-0,10	0,02	-0,32	-1,10	0,02	1,55	0,36	0,02	1,52	0,02	0,00	0,00	-0,04
Ritel Jual	0,00	0,00	0,02	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Hotel	-4,14	-2,63	12,10	-2,94	-1,87	-3,33	3,18	2,71	-3,83	-7,49	6,99	5,80	-15,16	-26,15
Lahan Industri	0,15	0,00	0,00	-0,97	-0,01	0,00	0,00	1,74	0,37	0,37	-0,10	-0,05	0,13	0,61
Warehouse Complex	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
3 BANTEN	-0,01	0,09	0,01	3,11	4,91	0,01	0,00	0,41	0,08	0,32	0,00	0,01	0,16	0,10
Ritel	0,01	0,95	0,00	0,00	0,12	-0,15	-0,04	0,00	0,00	0,00	0,01	0,03	0,00	0,00
Ritel Sewa	0,21	0,26	0,04	0,13	0,12	-0,99	-1,17	0,10	0,00	-0,03	0,33	0,95	-0,01	0,02
Ritel Jual	0,00	0,97	0,00	0,00	0,12	-0,12	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Hotel	-11,18	-5,72	8,26	-6,25	2,68	-2,15	-2,26	-3,43	-7,51	-2,96	4,24	10,93	-12,73	-17,60
Lahan Industri	0,00	0,00	0,00	3,46	5,34	0,03	0,00	0,31	0,09	0,35	0,00	0,00	0,17	0,11
4 BANDUNG	0,01	0,04	0,03	0,35	-0,33	-0,15	3,12	0,06	0,07	0,04	0,15	0,02	-0,63	-0,42
Perkantoran	0,26	-0,01	0,02	0,07	-0,21	0,11	-0,30	-0,06	2,83	0,01	0,11	-0,15	1,26	-0,29
Perkantoran Sewa	0,26	-0,01	0,02	0,07	-0,21	0,11	-0,30	-0,06	2,83	0,01	0,11	-0,15	1,26	-0,29
Ritel	0,02	0,00	-0,01	0,26	-0,23	0,04	3,30	0,00	0,16	-0,01	0,02	-0,09	0,00	0,00
Ritel Sewa	0,18	-0,25	-0,07	2,87	-2,49	0,47	-0,65	0,02	1,71	-0,14	0,18	-0,89	0,01	0,04
Ritel Jual	0,00	0,03	0,00	0,00	0,00	0,00	3,73	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Apartemen	-5,35	24,32	5,31	-0,48	-18,30	1,60	-4,61	-7,45	-15,78	-1,62	14,95	-0,16	2,67	-61,30
Apartemen Sewa	-5,35	24,32	5,31	-0,48	-18,30	1,60	-4,61	-7,45	-15,78	-1,62	14,95	-0,16	2,67	-61,30
Hotel	-0,13	0,51	0,74	2,43	-2,05	-4,70	0,21	1,56	-1,98	1,18	3,02	2,37	-15,64	-19,06
5 MAKASSAR	-0,07	4,67	0,03	-0,02	5,50	-0,12	0,05	-0,02	-0,05	0,00	0,03	0,02	-0,12	-0,06
Perkantoran	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,81	-5,38	0,00	0,00	2,44	0,00
Perkantoran Sewa	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,81	-5,38	0,00	0,00	2,44	0,00
Ritel	0,28	2,52	1,15	-0,14	-1,91	-6,68	0,50	0,04	0,00	0,67	-0,11	-0,09	-0,02	0,00
Ritel Sewa	0,28	2,52	1,15	-0,14	-1,91	-6,68	0,50	0,04	0,00	0,67	-0,11	-0,09	-0,02	0,00
Hotel	-6,70	4,33	2,35	-1,92	2,48	-0,56	4,54	-1,89	-5,30	-0,51	3,30	2,78	-15,04	-12,02
Lahan Industri	0,00	4,70	0,00	0,00	5,62	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

Tabel 4

Pertumbuhan Triwulanan Indeks Harga Properti Komersial Wilayah Medan, Semarang, Surabaya, Balikpapan, Denpasar, dan Palembang (% qdq)

KETERANGAN	2017				2018				2019				2020	
	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II
6 MEDAN	0,01	0,01	0,01	0,00	0,40	0,00	0,01	-0,02	-0,01	-1,94	0,01	0,01	-0,03	-0,03
Perkantoran	0,45	-3,74	0,27	0,03	-0,72	0,32	-0,05	-5,43	0,11	-2,69	0,21	-0,02	0,11	0,00
Perkantoran Sewa	0,45	-3,74	0,27	0,03	-0,72	0,32	-0,05	-5,43	0,11	-2,69	0,21	-0,02	0,11	0,00
Ritel	2,87	1,80	0,25	0,00	-1,69	0,14	-0,47	1,08	0,45	0,54	0,11	0,43	0,91	-0,91
Ritel Sewa	2,87	1,80	0,25	0,00	-1,69	0,14	-0,47	1,08	0,45	0,54	0,11	0,43	0,91	-0,91
Hotel	-1,96	1,63	2,49	-1,15	6,03	0,65	2,01	-4,38	-2,74	-1,27	1,96	2,37	-12,26	-13,92
Lahan Industri	0,00	0,00	0,00	0,00	0,39	0,00	0,00	0,00	0,00	-1,95	0,00	0,00	0,00	0,00
7 SEMARANG	-0,01	0,00	0,13	0,01	2,07	0,00	0,01	0,01	0,21	2,05	-0,02	2,50	2,39	-0,01
Perkantoran	-0,04	0,00	0,00	0,00	0,84	0,00	0,00	-0,01	0,03	0,01	0,00	0,00	0,05	-0,01
Perkantoran Sewa	-1,76	0,04	0,19	-0,05	-1,16	0,07	-0,10	-0,46	1,63	0,37	-0,10	0,05	2,19	-0,41
Perkantoran Jual	0,00	0,00	0,00	0,00	0,88	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Ritel	-0,52	0,75	0,00	0,33	-0,18	-0,26	1,75	-0,37	0,28	-2,12	-0,02	0,08	2,41	-0,15
Ritel Sewa	-0,52	0,75	0,00	0,33	-0,18	-0,26	1,75	-0,37	0,28	-2,12	-0,02	0,08	2,41	-0,15
Hotel	-5,63	1,59	5,21	1,82	-1,08	1,92	2,25	0,82	1,13	0,86	4,55	1,78	-22,59	-7,05
Lahan Industri	0,00	0,00	0,12	0,00	2,09	0,00	0,01	0,01	0,21	2,08	-0,04	2,52	2,45	0,00
8 SURABAYA	0,09	-0,44	0,03	-0,39	0,75	0,04	-0,01	-0,67	0,06	0,00	0,07	0,04	-0,02	-0,07
Perkantoran	-0,06	0,00	0,00	-5,55	-0,11	0,50	-0,09	-9,95	1,34	-0,02	0,83	0,50	0,40	-0,76
Perkantoran Sewa	0,54	0,09	-0,01	0,04	0,34	-0,14	-1,19	-0,94	1,53	-1,45	-0,08	-2,13	0,41	-0,67
Perkantoran Jual	-0,07	0,00	0,00	-5,63	-0,12	0,51	-0,07	-10,10	1,34	0,01	0,85	0,55	0,40	-0,76
Ritel	0,32	-1,23	0,03	0,13	2,24	0,02	-0,04	0,00	0,00	0,00	0,02	0,00	0,00	0,00
Ritel Sewa	0,24	0,98	1,07	1,14	-0,68	0,89	-0,54	0,02	0,01	0,06	0,94	-0,08	0,00	0,00
Ritel Jual	0,33	-1,28	0,00	0,10	2,32	0,00	-0,02	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Apartemen	-21,34	-0,06	-3,34	-6,48	4,54	1,29	-2,66	-2,60	6,65	3,14	3,03	5,99	-5,05	-3,63
Apartemen Sewa	-21,34	-0,06	-3,34	-6,48	4,54	1,29	-2,66	-2,60	6,65	3,14	3,03	5,99	-5,05	-3,63
Hotel	-6,11	0,42	5,84	-1,18	-6,77	-0,60	4,33	-0,70	-4,15	-0,52	4,07	2,12	-15,10	-16,37
Lahan Industri	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
9 BALIKPAPAN	-0,04	-0,04	0,02	-0,03	4,81	0,17	0,10	0,19	-0,01	0,08	0,08	0,14	-0,37	-0,21
Perkantoran	0,00	0,00	0,00	0,00	1,96	0,64	0,00	0,32	0,00	-2,54	0,00	0,00	1,30	0,00
Perkantoran Sewa	0,00	0,00	0,00	0,00	1,96	0,64	0,00	0,32	0,00	-2,54	0,00	0,00	1,30	0,00
Ritel	0,00	0,00	0,00	0,03	4,65	0,11	0,02	0,19	0,02	0,08	0,00	0,09	0,01	0,00
Ritel Sewa	0,00	0,00	0,00	2,28	54,80	3,39	0,67	5,31	0,64	2,09	0,03	2,04	0,25	0,00
Ritel Jual	0,00	0,00	0,00	0,00	3,85	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Hotel	-1,78	-1,94	0,71	-2,72	13,10	2,84	3,35	0,49	-1,51	-0,39	2,92	1,96	-15,24	-13,86
10 DENPASAR	-2,24	0,93	3,68	-14,42	8,21	6,06	2,47	-0,56	-4,00	-1,42	3,63	1,40	-16,17	-13,66
Perkantoran	0,00	19,25	-18,75	0,00	-13,46	0,00	0,00	-4,44	-4,65	15,45	0,00	0,00	0,00	-5,63
Perkantoran Sewa	0,00	19,25	-18,75	0,00	-13,46	0,00	0,00	-4,44	-4,65	15,45	0,00	0,00	0,00	-5,63
Ritel	0,00	73,98	-4,84	-0,55	0,07	-0,14	-0,03	1,70	0,05	-3,87	-2,61	0,05	-1,08	-0,52
Ritel Sewa	0,00	73,98	-4,84	-0,55	0,07	-0,14	-0,03	1,70	0,05	-3,87	-2,61	0,05	-1,08	-0,52
Apartemen	-12,00	-16,72	2,63	1,71	-35,29	9,03	0,00	-4,24	-5,97	-0,91	14,93	-1,07	-12,89	-11,86
Apartemen Sewa	-12,00	-16,72	2,63	1,71	-35,29	9,03	0,00	-4,24	-5,97	-0,91	14,93	-1,07	-12,89	-11,86
Hotel	-2,39	-5,70	5,93	-17,75	10,97	7,50	2,97	-0,97	-4,82	-0,93	4,86	1,63	-19,22	-18,35
11 PALEMBANG	7,84	-0,06	-1,05	1,08	3,12	1,30	-3,42	0,43	0,88	-0,02	3,36	0,28	2,33	-3,80
Perkantoran	20,00	0,00	0,00	0,00	-15,50	0,00	1,58	0,00	3,88	0,00	-12,15	0,00	8,94	0,00
Perkantoran Sewa	20,00	0,00	0,00	0,00	-15,50	0,00	1,58	0,00	3,88	0,00	-12,15	0,00	8,94	0,00
Ritel	9,86	0,00	0,00	0,00	0,00	-2,30	0,00	0,91	-0,41	0,00	11,95	0,00	11,09	0,00
Ritel Sewa	9,86	0,00	0,00	0,00	0,00	-2,30	0,00	0,91	-0,41	0,00	11,95	0,00	11,09	0,00
Hotel	8,61	-0,09	0,31	2,91	13,04	6,04	-11,20	0,72	1,24	-0,10	-1,62	1,05	-3,47	-17,31
Convention Hall	10,14	-5,30	-0,66	-0,37	1,48	5,40	4,99	-0,30	-0,53	-2,23	9,98	-3,57	-0,12	0,00
Warehouse Complex	0,00	0,00	-8,92	0,00	4,16	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	2,03	0,00	0,00	0,00

Tabel 5

Pertumbuhan Tahunan Indeks Harga Properti Komersial (Total), Wilayah Jakarta, Bodebek, Banten, Bandung, dan Makassar(% , yoy)

KETERANGAN	2017				2018				2019				2020	
	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II
Indeks Harga (Sb. Kanan)	0,17	0,26	0,21	0,28	0,93	0,41	0,52	1,52	0,95	1,50	1,37	0,32	0,31	0,29
Sewa	-0,96	-1,79	-3,11	-3,62	-2,76	-1,53	-2,26	0,65	-0,71	-1,31	-1,03	-0,29	-3,02	-5,38
Jual	0,18	0,21	0,23	0,30	0,96	0,43	0,54	1,53	0,96	1,52	1,39	0,32	0,33	0,33
Perkantoran	2,15	0,96	0,21	0,12	-0,22	-0,24	1,82	1,62	1,64	1,56	-0,42	0,03	0,06	0,02
Perkantoran sewa	-0,76	-1,72	-3,62	-3,73	-3,37	-3,28	-2,27	-3,27	-3,68	-3,38	-3,09	-1,19	-0,24	-0,51
Perkantoran jual	2,27	1,06	0,34	0,25	-0,12	-0,15	1,93	1,76	1,79	1,69	-0,35	0,07	0,07	0,04
Ritel	-0,19	0,01	-0,02	-0,02	0,17	-2,19	-2,13	-2,11	-2,31	0,03	0,01	0,00	0,00	0,00
Ritel sewa	-1,42	-0,54	-0,94	-0,74	-0,28	-1,26	-1,15	0,07	0,09	0,19	0,26	0,13	0,10	-0,03
Ritel jual	-0,17	-0,33	-0,02	-0,07	0,18	-2,21	-2,15	-2,16	-2,36	0,03	0,00	0,00	0,00	0,00
Apartemen	-7,05	-1,60	2,26	-0,43	1,20	-2,29	-5,63	-2,63	-2,78	-2,01	-1,19	-1,61	-3,75	-5,39
Apartemen sewa	-7,05	-1,60	2,26	-0,43	1,20	-2,29	-5,63	-2,63	-2,78	-2,01	-1,19	-1,61	-3,75	-5,39
Hotel	-0,45	-4,09	-7,71	-9,30	-6,78	-0,61	-4,04	4,54	0,03	-2,60	-1,94	-0,42	-12,10	-25,43
Lahan Industri	0,24	0,31	0,28	0,41	1,94	1,88	1,87	2,83	1,42	1,74	1,69	0,64	0,74	0,73
Convention Hall	9,52	0,89	-0,25	-0,94	3,97	8,98	18,51	20,24	10,54	8,06	4,27	3,45	4,03	8,29
Warehouse Complex	0,06	0,28	0,28	0,38	0,38	0,15	0,15	1,70	1,82	1,82	1,82	0,11	0,00	0,02
1 JAKARTA	0,06	0,33	0,29	0,42	0,37	-1,17	-0,84	0,91	1,02	2,33	2,00	0,10	-0,03	-0,02
Perkantoran	1,47	0,40	0,35	0,48	0,11	0,06	2,25	2,19	2,16	2,10	-0,04	-0,07	-0,01	-0,02
Perkantoran Sewa	-0,85	-1,84	-3,81	-3,94	-3,53	-3,49	-2,37	-3,32	-3,85	-3,41	-3,13	-1,16	-0,11	-0,50
Perkantoran Jual	1,57	0,48	0,48	0,62	0,22	0,17	2,38	2,35	2,32	2,25	0,04	-0,04	0,00	0,00
Ritel	-0,42	0,01	-0,04	-0,05	-0,04	-3,23	-3,23	-3,19	-3,20	-0,06	-0,01	-0,01	-0,01	-0,01
Ritel Sewa	-2,29	-2,37	-2,27	-3,48	-3,27	-2,83	-2,64	-0,03	-0,46	-0,56	-0,88	-0,79	-0,85	-0,89
Ritel Jual	-0,40	0,04	-0,01	0,00	0,00	-3,23	-3,24	-3,24	-3,24	-0,05	0,00	0,00	0,00	0,00
Apartemen	-5,96	-0,82	3,34	0,08	2,26	-0,53	-3,65	0,22	-2,13	-1,15	-1,44	-2,95	-5,13	-5,72
Apartemen Sewa	-5,96	-0,82	3,34	0,08	2,26	-0,53	-3,65	0,22	-2,13	-1,15	-1,44	-2,95	-5,13	-5,72
Hotel	1,11	-10,92	-12,31	-10,62	-13,87	-7,85	-10,93	0,00	-0,07	-1,65	-3,53	-4,31	-12,45	-23,22
Lahan Industri	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Convention Hall	9,52	0,89	-0,35	-0,79	5,68	9,44	19,85	22,09	10,81	9,33	3,88	3,76	4,38	8,98
Warehouse Complex	0,19	0,90	0,90	1,21	1,21	0,49	0,49	5,19	5,53	5,53	5,53	0,32	0,00	0,04
2 BODEBEK	0,07	0,07	0,07	-0,36	-0,42	-0,42	-0,42	0,75	0,92	1,09	1,04	0,26	0,15	0,26
Ritel	0,00	0,00	0,02	0,02	-0,01	0,00	0,00	0,02	0,04	0,07	0,04	0,03	0,03	0,00
Ritel Sewa	-0,16	-0,24	-0,02	-0,24	-1,50	-1,38	0,13	0,82	1,97	3,49	1,93	1,57	1,54	-0,01
Ritel Jual	0,00	0,00	0,02	0,02	0,02	0,02	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Hotel	0,30	-1,16	0,78	1,55	3,95	3,21	-5,00	0,53	-1,48	-5,72	-2,24	0,70	-11,16	-29,09
Lahan Industri	0,16	0,16	0,16	-0,82	-0,97	-0,97	-0,97	1,74	2,12	2,49	2,39	0,59	0,35	0,59
Warehouse Complex	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
3 BANTEN	-0,08	0,06	0,07	3,20	8,28	8,19	8,18	5,35	0,50	0,81	0,82	0,41	0,49	0,27
Ritel	-0,59	0,81	0,81	0,96	1,07	-0,02	-0,06	-0,06	-0,18	-0,04	0,01	0,04	0,04	0,04
Ritel Sewa	-4,17	-4,14	-4,12	0,65	0,55	-0,70	-1,91	-1,94	-2,06	-1,11	0,40	1,26	1,25	1,30
Ritel Jual	-0,48	0,97	0,97	0,97	1,09	0,00	0,00	0,00	-0,12	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Hotel	-15,08	-16,50	-8,97	-15,01	-1,75	1,98	-7,93	-5,16	-14,57	-15,29	-9,65	3,79	-2,07	-16,84
Lahan Industri	-0,01	0,00	0,00	3,46	8,99	9,02	9,02	5,70	0,42	0,74	0,74	0,43	0,52	0,28
4 BANDUNG	0,51	0,75	0,25	0,43	0,09	-0,10	2,98	2,68	3,10	3,29	0,32	0,28	-0,43	-0,88
Perkantoran	-2,28	0,54	0,29	0,32	-0,14	-0,02	-0,33	-0,45	2,58	2,48	2,90	2,80	1,23	0,93
Perkantoran Sewa	-2,28	0,54	0,29	0,32	-0,14	-0,02	-0,33	-0,45	2,58	2,48	2,90	2,80	1,23	0,93
Ritel	0,47	0,19	0,18	0,27	0,02	0,06	3,38	3,11	3,52	3,46	0,17	0,07	-0,09	-0,07
Ritel Sewa	0,61	0,03	-0,06	2,72	-0,01	0,72	0,12	-2,85	1,54	0,92	1,76	0,83	-0,85	-0,67
Ritel Jual	0,46	0,21	0,21	0,03	0,03	0,00	3,73	3,73	3,73	3,73	0,00	0,00	0,00	0,00
Apartemen	-5,52	15,75	21,70	23,32	6,45	-13,00	-21,19	-26,71	-24,45	-26,85	-11,85	-4,91	15,93	-54,39
Apartemen Sewa	-5,52	15,75	21,70	23,32	6,45	-13,00	-21,19	-26,71	-24,45	-26,85	-11,85	-4,91	15,93	-54,39
Hotel	1,84	18,36	1,38	3,58	1,58	-3,69	-4,19	-5,00	-4,93	0,94	3,77	4,60	-9,98	-27,98
5 MAKASSAR	-0,09	4,75	4,62	4,62	10,44	5,39	5,40	5,40	-0,14	-0,02	-0,04	0,01	-0,07	-0,12
Perkantoran	3,20	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,81	-4,62	-4,62	-4,62	-3,08	2,44
Perkantoran Sewa	3,20	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,81	-4,62	-4,62	-4,62	-3,08	2,44
Ritel	3,70	6,31	3,99	3,84	1,58	-7,53	-8,13	-7,96	-6,17	1,21	0,60	0,47	0,45	-0,22
Ritel Sewa	3,70	6,31	3,99	3,84	1,58	-7,53	-8,13	-7,96	-6,17	1,21	0,60	0,47	0,45	-0,22
Hotel	-12,38	8,78	-2,21	-2,29	7,33	2,29	4,48	4,51	-3,42	-3,37	-4,51	0,03	-10,26	-20,64
Lahan Industri	0,00	4,70	4,70	4,70	10,59	5,62	5,62	5,62	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

Tabel 6

Pertumbuhan Tahunan Indeks Harga Properti Komersial Wilayah Medan, Semarang, Surabaya, Balikpapan, Denpasar, dan Palembang (%
yoy)

KETERANGAN	2017				2018				2019				2020	
	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II
6 MEDAN	0,03	0,05	0,04	0,02	0,41	0,41	0,40	0,39	-0,01	-1,95	-1,95	-1,93	-1,95	-0,05
Perkantoran	-0,21	-1,89	-2,96	-3,01	-4,14	-0,09	-0,41	-5,85	-5,06	-7,91	-7,68	-2,40	-2,40	0,30
Perkantoran Sewa	-0,21	-1,89	-2,96	-3,01	-4,14	-0,09	-0,41	-5,85	-5,06	-7,91	-7,68	-2,40	-2,40	0,30
Ritel	5,51	4,85	5,10	4,98	0,33	-1,31	-2,02	-0,96	1,20	1,60	2,20	1,54	2,00	0,53
Ritel Sewa	5,51	4,85	5,10	4,98	0,33	-1,31	-2,02	-0,96	1,20	1,60	2,20	1,54	2,00	0,53
Hotel	1,12	12,12	6,92	0,94	9,17	8,12	7,62	4,11	-4,51	-6,34	-6,38	0,22	-9,59	-21,17
Lahan Industri	0,00	0,00	0,00	0,00	0,39	0,39	0,39	0,39	0,00	-1,95	-1,95	-1,95	-1,95	0,00
7 SEMARANG	2,25	2,24	1,81	0,12	2,21	2,21	2,09	2,10	0,24	2,29	2,25	4,79	7,07	4,91
Perkantoran	5,74	3,19	3,25	-0,03	0,84	0,84	0,83	0,83	0,02	0,03	0,03	0,04	0,06	0,04
Perkantoran Sewa	-0,65	-0,57	-1,15	-1,59	-0,99	-0,96	-1,24	-1,65	1,13	1,44	1,43	1,95	2,52	1,73
Perkantoran Jual	5,89	3,27	3,35	0,00	0,88	0,88	0,88	0,88	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Ritel	-0,16	-0,26	-0,21	0,55	0,90	-0,12	1,63	0,92	1,39	-0,49	-2,23	-1,78	0,30	2,32
Ritel Sewa	-0,16	-0,26	-0,21	0,55	0,90	-0,12	1,63	0,92	1,39	-0,49	-2,23	-1,78	0,30	2,32
Hotel	-3,41	6,74	3,69	2,71	7,66	8,01	4,97	3,94	6,26	5,14	7,51	8,54	-16,92	-23,43
Lahan Industri	2,24	2,23	1,80	0,12	2,21	2,22	2,10	2,11	0,22	2,31	2,27	4,84	7,19	5,00
8 SURABAYA	1,56	0,39	-0,42	-0,71	-0,05	0,44	0,40	0,11	-0,58	-0,62	-0,54	0,17	0,08	0,01
Perkantoran	21,18	16,72	-2,68	-5,60	-5,65	-5,18	-5,26	-9,68	-8,37	-8,84	-8,00	2,68	1,73	0,97
Perkantoran Sewa	2,17	1,87	0,32	0,66	0,46	0,24	-0,95	-1,92	-0,76	-2,07	-0,96	-2,14	-3,23	-2,46
Perkantoran Jual	21,71	17,11	-2,74	-5,70	-5,74	-5,26	-5,33	-9,81	-8,49	-8,95	-8,11	2,77	1,82	1,03
Ritel	2,28	-0,74	-0,69	-0,76	1,13	2,42	2,35	2,22	-0,01	-0,04	0,03	0,02	0,02	0,02
Ritel Sewa	6,40	6,38	2,49	3,46	2,51	2,42	0,80	-0,31	0,38	-0,45	1,03	0,93	0,92	0,86
Ritel Jual	2,19	-0,90	-0,77	-0,87	1,10	2,42	2,39	2,29	-0,02	-0,02	0,00	0,00	0,00	0,00
Apartemen	-22,86	-23,37	-25,93	-28,94	-5,55	-4,28	-3,61	0,38	2,42	4,28	10,38	20,12	6,94	-0,08
Apartemen Sewa	-22,86	-23,37	-25,93	-28,94	-5,55	-4,28	-3,61	0,38	2,42	4,28	10,38	20,12	6,94	-0,08
Hotel	-8,76	0,56	-3,78	-1,39	-2,08	-3,07	-4,45	-3,99	-1,29	-1,21	-1,46	1,34	-10,23	-24,53
Lahan Industri	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
9 BALIKPAPAN	-0,14	-0,14	-0,05	-0,10	4,75	4,97	5,06	5,30	0,45	0,36	0,33	0,28	-0,08	-0,37
Perkantoran	-9,47	0,66	0,00	0,00	1,96	2,61	2,61	2,94	0,96	-2,23	-2,23	-2,54	-1,27	1,30
Perkantoran Sewa	-9,47	0,66	0,00	0,00	1,96	2,61	2,61	2,94	0,96	-2,23	-2,23	-2,54	-1,27	1,30
Ritel	0,14	0,01	0,00	0,03	4,68	4,79	4,81	4,98	0,34	0,32	0,30	0,19	0,18	0,10
Ritel Sewa	21,78	0,73	0,00	2,28	58,32	63,69	64,79	69,67	10,31	8,91	8,22	4,87	4,46	2,33
Ritel Jual	0,00	0,00	0,00	0,00	3,85	3,85	3,85	3,85	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Hotel	-9,83	-6,33	-2,12	-5,64	8,66	13,96	16,94	20,79	5,19	1,89	1,47	2,95	-11,40	-23,39
10 DENPASAR	26,81	-13,92	-0,26	-12,45	-3,09	1,83	0,64	16,94	3,75	-3,56	-2,48	-0,55	-13,16	-23,95
Perkantoran	0,00	19,25	-3,11	-3,11	-16,15	-29,69	-13,46	-17,31	-8,89	5,19	5,19	10,08	15,45	-5,63
Perkantoran Sewa	0,00	19,25	-3,11	-3,11	-16,15	-29,69	-13,46	-17,31	-8,89	5,19	5,19	10,08	15,45	-5,63
Ritel	-9,60	86,25	65,57	64,66	64,77	-5,43	-0,65	1,60	1,58	-2,21	-4,74	-6,28	-7,34	-4,11
Ritel Sewa	-9,60	86,25	65,57	64,66	64,77	-5,43	-0,65	1,60	1,58	-2,21	-4,74	-6,28	-7,34	-4,11
Apartemen	-10,20	-18,57	-18,25	-23,50	-43,75	-26,36	-28,25	-32,44	-1,83	-10,77	2,55	5,94	-1,85	-12,70
Apartemen Sewa	-10,20	-18,57	-18,25	-23,50	-43,75	-26,36	-28,25	-32,44	-1,83	-10,77	2,55	5,94	-1,85	-12,70
Hotel	30,62	-20,30	-5,15	-19,80	-8,82	3,94	1,03	21,63	4,33	-3,85	-2,08	0,49	-14,71	-29,71
11 PALEMBANG			5,88	7,80	3,08	4,48	1,98	1,32	-0,88	-2,16	4,71	4,55	6,05	2,03
Perkantoran			20,00	20,00	-15,50	-15,50	-14,17	-14,17	5,52	5,52	-8,74	-8,74	-4,30	-4,30
Perkantoran Sewa			20,00	20,00	-15,50	-15,50	-14,17	-14,17	5,52	5,52	-8,74	-8,74	-4,30	-4,30
Ritel			10,72	9,86	0,00	-2,30	-2,30	-1,41	-1,81	0,50	12,51	11,49	24,36	24,36
Ritel Sewa			10,72	9,86	0,00	-2,30	-2,30	-1,41	-1,81	0,50	12,51	11,49	24,36	24,36
Hotel			1,55	12,02	16,59	23,73	9,54	7,21	-3,99	-9,54	0,22	0,55	-4,13	-20,65
Convention Hall			-0,64	3,23	-4,88	5,86	11,88	11,96	9,74	1,80	6,64	3,13	3,57	5,93
Warehouse Complex			0,00	-8,92	-5,14	-5,14	4,16	4,16	0,00	0,00	2,03	2,03	2,03	2,03

Tabel 7

Perkembangan Indeks *Supply* Properti Komersial (Total), Wilayah Jakarta, Bodebek, Banten, Bandung dan Makassar

KETERANGAN	2017				2018				2019				2020	
	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II
Indeks <i>Supply</i> Properti Komersial	99,94	99,94	99,95	100,20	100,67	100,68	100,83	103,94	103,94	103,97	103,98	103,98	103,98	103,97
Sewa	98,94	99,48	100,43	101,14	102,51	103,64	104,62	105,06	105,52	106,42	106,64	107,18	106,96	106,81
Jual	99,95	99,95	99,95	100,19	100,66	100,66	100,81	103,93	103,93	103,95	103,96	103,95	103,96	103,95
Perkantoran	99,51	99,51	99,51	102,02	102,14	102,15	105,73	105,57	105,64	105,64	105,65	105,67	105,68	105,67
Perkantoran Sewa	99,85	99,85	99,85	100,44	104,67	104,67	106,81	106,82	108,43	108,62	108,62	109,04	109,03	109,03
Perkantoran Jual	99,50	99,50	99,50	102,06	102,06	102,07	105,70	105,54	105,56	105,56	105,57	105,58	105,58	105,57
Ritel	99,98	99,99	100,02	100,01	100,14	100,18	99,93	99,93	99,92	99,94	99,95	99,96	99,96	99,96
Ritel Sewa	98,86	99,60	100,85	100,69	100,81	102,60	103,33	103,38	103,09	103,77	104,14	104,88	104,77	104,77
Ritel Jual	100,00	100,00	100,00	100,00	100,12	100,12	99,86	99,86	99,86	99,86	99,86	99,86	99,86	99,86
Apartemen	99,72	100,12	100,12	100,12	103,47	103,85	105,05	104,86	106,01	106,08	106,57	106,62	106,17	106,06
Apartemen Sewa	99,72	100,12	100,12	100,12	103,47	103,85	105,05	104,86	106,01	106,08	106,57	106,62	106,17	106,06
Hotel	98,39	98,92	100,08	102,50	103,96	104,75	105,30	106,69	107,72	109,65	109,60	109,79	109,70	109,59
Lahan Industri	99,93	99,93	99,93	100,22	101,22	101,22	101,22	108,59	108,58	108,61	108,61	108,60	108,59	108,57
Convention Hall	99,87	99,87	99,88	100,36	113,75	114,77	118,82	118,82	118,60	118,91	130,35	129,27	128,91	128,91
Warehouse Complex	100,00	100,00	100,00	100,00	100,09	100,09	100,09	100,10	100,10	100,10	100,12	100,12	100,12	100,12
1 JAKARTA	99,99	100,00	100,00	100,01	100,03	100,03	100,63	100,64	100,65	100,65	100,65	100,66	100,65	100,65
Perkantoran	100,00	100,00	100,00	100,01	100,15	100,15	104,09	104,09	104,14	104,15	104,14	104,16	104,16	104,16
Perkantoran Sewa	99,84	99,84	99,84	100,47	104,95	104,95	107,23	107,23	108,94	109,05	109,05	109,49	109,49	109,49
Perkantoran Jual	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	104,00	104,00	104,00	104,00	104,00	104,00	104,00	104,00
Ritel	99,98	99,99	100,01	100,01	100,01	100,02	100,02	100,02	100,02	100,02	100,02	100,02	100,01	100,01
Ritel Sewa	98,77	99,29	100,87	101,06	101,06	101,06	101,25	101,35	101,34	101,34	101,48	101,01	101,01	101,01
Ritel Jual	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Apartemen	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	101,51	101,51	101,51	101,51	101,51	101,51
Apartemen Sewa	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	101,51	101,51	101,51	101,51	101,51	101,51
Hotel	99,08	100,03	100,03	100,86	101,06	102,10	102,10	103,39	103,48	105,13	105,13	105,68	105,68	105,68
Lahan Industri	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Convention Hall	99,87	99,87	99,87	100,40	99,44	99,44	99,44	100,57	100,57	100,57	101,67	102,72	102,72	102,72
Warehouse Complex	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,04	100,04	100,04	100,04	100,04	100,04	100,04
2 BODEBEK	99,94	99,94	99,94	100,19	100,19	100,19	100,20	100,32	100,32	100,33	100,33	100,33	100,33	100,33
Ritel	100,00	100,00	100,00	100,00	100,04	100,04	100,17	100,17	100,17	100,26	100,26	100,26	100,26	100,26
Ritel Sewa	100,00	100,00	100,00	100,00	101,93	101,93	108,41	108,41	108,41	111,85	111,85	111,85	111,85	111,85
Ritel Jual	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Hotel	97,49	97,49	101,03	103,99	103,99	107,12	107,12	106,02	106,02	106,02	106,02	109,42	109,42	109,42
Lahan Industri	99,86	99,86	99,86	100,43	100,43	100,43	100,43	100,71	100,71	100,71	100,71	100,71	100,71	100,71
Warehouse Complex	100,00	100,00	100,00	100,00	100,01	100,01	100,01	100,01	100,01	100,01	100,01	100,01	100,01	100,01
3 BANTEN	100,00	100,00	100,00	100,00	103,92	103,94	103,94	127,87	127,87	127,88	127,88	127,88	127,89	127,89
Ritel	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,22	100,22	100,22	100,22	100,24	100,24	100,32	100,32	100,32
Ritel Sewa	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	106,75	106,75	106,75	106,75	106,75	107,49	109,60	109,60	109,60
Ritel Jual	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Hotel	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	103,51	106,52	106,52	106,52	106,52	106,52
Lahan Industri	100,00	100,00	100,00	100,00	104,30	104,30	104,30	130,02	130,02	130,02	130,02	130,02	130,02	130,02
4 BANDUNG	99,75	100,14	100,14	99,98	99,99	99,98	88,26	88,35	88,05	88,02	88,04	88,46	88,33	88,19
Perkantoran	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Perkantoran Sewa	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Ritel	99,75	100,16	100,16	99,94	99,94	99,94	87,43	87,43	87,14	87,13	87,14	87,56	87,56	87,56
Ritel Sewa	97,10	101,79	101,79	99,31	99,31	99,31	99,43	99,43	96,50	96,50	96,50	100,46	100,46	100,46
Ritel Jual	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	86,13	86,13	86,13	86,13	86,13	86,13	86,13	86,13
Apartemen	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Apartemen Sewa	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Hotel	99,67	99,67	99,67	101,00	101,00	100,91	104,08	105,54	105,54	104,78	104,78	104,78	104,78	104,78
5 MAKASSAR	99,99	99,99	99,99	100,02	100,07	100,78	100,81	100,81	100,80	102,77	102,75	102,75	102,74	102,72
Perkantoran	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Perkantoran Sewa	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Ritel	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	146,86	146,86	146,86	146,86	146,86	146,86	146,86	146,86	146,86
Ritel Sewa	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	146,86	146,86	146,86	146,86	146,86	146,86	146,86	146,86	146,86
Hotel	99,30	99,30	99,30	102,10	107,17	110,65	112,41	112,41	112,41	112,41	110,76	110,09	110,09	108,53
Lahan Industri	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	102,03	102,03	102,03	102,03	102,03

Tabel 8

Perkembangan Indeks *Supply* Properti Komersial Wilayah Medan, Semarang, Surabaya, Balikpapan, Denpasar, dan Palembang

KETERANGAN	2017				2018				2019				2020	
	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II
6 MEDAN	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,01	100,01	100,01	100,02	100,02	100,09	100,09	100,09
Perkantoran	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	104,55	104,55	104,55	104,55
Perkantoran Sewa	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	104,55	104,55	104,55	104,55
Ritel	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	113,09	113,09
Ritel Sewa	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	113,09	113,09
Hotel	98,97	100,34	100,34	100,34	100,34	100,34	102,54	102,54	104,42	104,42	104,42	104,42	104,42	104,42
Lahan Industri	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
7 SEMARANG	99,99	100,00	100,01	100,01	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,01	100,02	100,02	100,02	100,02
Perkantoran	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Perkantoran Sewa	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Perkantoran Jual	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Ritel	100,00	100,00	100,00	100,00	99,05	99,05	99,05	99,05	99,05	103,38	103,38	103,38	103,38	103,38
Ritel Sewa	100,00	100,00	100,00	100,00	99,05	99,05	99,05	99,05	99,05	103,38	103,38	103,38	103,38	103,38
Hotel	95,42	98,70	102,94	102,94	102,94	102,94	102,94	102,94	102,94	104,66	104,66	104,66	104,66	104,66
Lahan Industri	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
8 SURABAYA	99,34	99,34	99,37	102,68	102,68	102,69	102,70	102,45	102,49	102,50	102,54	102,55	102,56	102,53
Perkantoran	89,21	89,21	89,21	132,55	132,55	132,55	132,55	132,51	132,51	132,52	132,52	132,53	132,53	132,53
Perkantoran Sewa	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Perkantoran Jual	89,00	89,00	89,00	132,99	132,99	132,99	132,99	132,99	132,99	132,99	132,99	132,99	132,99	132,99
Ritel	99,96	99,96	100,04	100,04	100,04	100,04	100,05	100,05	100,05	100,05	100,12	100,12	100,12	100,12
Ritel Sewa	98,48	98,48	101,52	101,52	101,52	101,52	101,98	101,98	101,98	101,98	104,55	104,55	104,55	104,55
Ritel Jual	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Apartemen	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	123,41	123,41	123,41	123,41	123,41	123,41	123,41	123,41
Apartemen Sewa	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	123,41	123,41	123,41	123,41	123,41	123,41	123,41	123,41
Hotel	100,00	100,00	100,00	100,00	106,75	106,75	107,84	107,84	110,83	111,01	111,01	110,33	110,33	110,33
Lahan Industri	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
9 BALIKPAPAN	99,96	99,97	100,04	100,04	110,82	110,80	110,79	110,77	110,77	110,84	110,83	110,82	110,86	110,89
Perkantoran	100,00	100,00	100,00	100,00	114,89	114,89	114,89	114,89	114,89	114,89	114,89	114,89	114,89	114,89
Perkantoran Sewa	100,00	100,00	100,00	100,00	114,89	114,89	114,89	114,89	114,89	114,89	114,89	114,89	114,89	114,89
Ritel	100,00	100,00	100,00	100,00	111,10	111,09	111,09	111,08	111,08	111,07	111,07	111,07	111,06	111,06
Ritel Sewa	100,00	100,00	100,00	100,00	96,67	96,67	96,67	96,67	96,67	96,67	96,67	96,67	96,67	96,67
Ritel Jual	100,00	100,00	100,00	100,00	111,32	111,32	111,32	111,32	111,32	111,32	111,32	111,32	111,32	111,32
Hotel	98,25	98,36	101,70	101,70	96,35	96,35	96,35	95,80	95,80	99,79	99,79	99,79	99,79	99,79
10 DENPASAR	96,30	96,46	100,30	106,80	109,70	109,79	109,81	112,60	112,52	117,10	117,21	117,21	117,03	116,82
Perkantoran	97,42	100,86	100,86	100,86	100,86	100,86	100,86	100,86	100,86	160,07	160,07	160,07	160,07	160,07
Perkantoran Sewa	97,42	100,86	100,86	100,86	100,86	100,86	100,86	100,86	100,86	160,07	160,07	160,07	160,07	160,07
Ritel	97,56	97,64	102,40	102,40	102,40	102,40	102,40	102,40	102,40	110,47	110,47	110,47	110,47	110,47
Ritel Sewa	97,56	97,64	102,40	102,40	102,40	102,40	102,40	102,40	102,40	110,47	110,47	110,47	110,47	110,47
Apartemen	71,15	109,62	109,62	109,62	271,15	271,15	271,15	271,15	271,15	271,15	271,15	271,15	271,15	271,15
Apartemen Sewa	71,15	109,62	109,62	109,62	271,15	271,15	271,15	271,15	271,15	271,15	271,15	271,15	271,15	271,15
Hotel	96,18	96,17	99,86	107,79	110,72	110,72	110,72	114,04	114,04	117,96	117,96	117,96	117,96	117,96
11 PALEMBANG	99,93	99,93	99,93	100,21	329,23	327,38	332,42	331,11	324,09	323,94	351,89	351,30	350,70	361,24
Perkantoran	100,00	100,00	100,00	100,00	84,31	84,31	84,31	121,04	121,04	121,04	121,04	121,04	121,04	121,04
Perkantoran Sewa	100,00	100,00	100,00	100,00	84,31	84,31	84,31	121,04	121,04	121,04	121,04	121,04	121,04	121,04
Ritel	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	90,55	90,55
Ritel Sewa	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	90,55	90,55
Hotel	99,81	99,81	99,81	100,56	96,99	96,99	102,39	102,74	134,16	136,02	135,18	135,18	132,04	132,04
Convention Hall	100,00	100,00	100,00	100,00	189,52	189,52	207,86	207,59	207,59	242,74	242,74	242,74	242,74	242,74
Warehouse Complex	100,00	100,00	100,00	100,00	611,73	611,73	611,73	611,73	611,73	611,73	662,80	662,80	662,80	662,80

Tabel 9

Pertumbuhan Triwulanan Indeks Supply Properti Komersial (Total), Wilayah Jakarta, Bodebek, Banten, Bandung, dan Makassar(% , qtc)

KETERANGAN	2017				2018				2019				2020	
	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II
Indeks Supply (Sb. Kanan)	0,28	0,00	0,01	0,25	0,47	0,01	0,15	3,08	0,00	0,03	0,01	0,00	0,00	0,00
Sewa	-0,18	0,54	0,95	0,71	1,36	1,09	0,95	0,41	0,44	0,86	0,21	0,50	-0,20	-0,14
Jual	0,28	0,00	0,00	0,24	0,46	0,00	0,15	3,10	0,00	0,02	0,01	0,00	0,00	0,00
Perkantoran	6,41	0,00	0,00	2,52	0,12	0,01	3,51	-0,15	0,06	0,01	0,01	0,02	0,01	-0,01
Perkantoran sewa	0,03	0,00	0,00	0,58	4,21	0,00	2,05	0,01	1,51	0,18	0,00	0,38	0,00	0,00
Perkantoran jual	6,63	0,00	0,00	2,58	0,00	0,01	3,56	-0,16	0,02	0,00	0,01	0,01	0,01	-0,01
Ritel	-0,01	0,01	0,02	0,00	0,12	0,04	-0,25	0,00	-0,01	0,01	0,01	0,02	0,00	0,00
Ritel sewa	-0,25	0,76	1,25	-0,16	0,12	1,78	0,71	0,05	-0,28	0,65	0,36	0,72	-0,10	0,00
Ritel jual	0,00	0,00	0,00	0,00	0,12	0,00	-0,27	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Apartemen	-0,28	0,40	0,00	0,01	3,34	0,37	1,15	-0,18	1,10	0,06	0,47	0,05	-0,43	-0,10
Apartemen sewa	-0,28	0,40	0,00	0,01	3,34	0,37	1,15	-0,18	1,10	0,06	0,47	0,05	-0,43	-0,10
Hotel	-0,03	0,54	1,17	2,42	1,42	0,76	0,52	1,32	0,97	1,79	-0,04	0,17	-0,08	-0,09
Lahan Industri	0,00	0,00	0,00	0,29	1,00	0,00	0,00	7,27	-0,01	0,03	0,00	-0,01	-0,01	-0,01
Convention Hall	0,00	0,00	0,01	0,48	13,35	0,89	3,53	0,00	-0,19	0,26	9,62	-0,83	-0,28	0,00
Warehouse Complex	0,00	0,00	0,00	0,00	0,09	0,00	0,00	0,01	0,00	0,00	0,02	0,00	0,00	0,00
1 JAKARTA	0,86	0,01	0,01	0,01	0,02	0,00	0,60	0,01	0,01	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Perkantoran	6,73	0,00	0,00	0,02	0,13	0,00	3,94	0,00	0,05	0,00	0,00	0,01	0,00	0,00
Perkantoran Sewa	0,00	0,00	0,00	0,62	4,46	0,00	2,17	0,00	1,60	0,10	0,00	0,40	0,00	0,00
Perkantoran Jual	6,96	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	4,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Ritel	0,00	0,01	0,02	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	-0,01	0,00	0,00
Ritel Sewa	0,00	0,53	1,59	0,18	0,00	0,00	0,18	0,10	-0,01	0,00	0,14	-0,46	0,00	0,00
Ritel Jual	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Apartemen	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,51	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Apartemen Sewa	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,51	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Hotel	0,95	0,95	0,00	0,83	0,20	1,03	0,00	1,26	0,09	1,59	0,00	0,53	0,00	0,00
Lahan Industri	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Convention Hall	0,00	0,00	0,00	0,53	-0,95	0,00	0,00	1,13	0,00	0,00	1,10	1,03	0,00	0,00
Warehouse Complex	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,04	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
2 BODEBEK	0,00	0,00	0,00	0,25	0,01	0,00	0,00	0,12	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Ritel	0,00	0,00	0,00	0,00	0,04	0,00	0,14	0,00	0,00	0,08	0,00	0,00	0,00	0,00
Ritel Sewa	0,00	0,00	0,00	0,00	1,93	0,00	6,36	0,00	0,00	3,17	0,00	0,00	0,00	0,00
Ritel Jual	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Hotel	0,00	0,00	3,63	2,93	0,00	3,01	0,00	-1,03	0,00	0,00	0,00	3,21	0,00	0,00
Lahan Industri	0,00	0,00	0,00	0,58	0,00	0,00	0,00	0,28	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Warehouse Complex	0,00	0,00	0,00	0,00	0,01	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
3 BANTEN	0,00	0,00	0,00	0,00	3,92	0,02	0,00	23,02	0,00	0,01	0,00	0,00	0,00	0,00
Ritel	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,22	0,00	0,00	0,00	0,00	0,03	0,08	0,00	0,00
Ritel Sewa	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	6,75	0,00	0,00	0,00	0,00	0,69	1,96	0,00	0,00
Ritel Jual	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Hotel	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	3,51	2,90	0,00	0,00	0,00	0,00
Lahan Industri	0,00	0,00	0,00	0,00	4,30	0,00	0,00	24,66	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
4 BANDUNG	0,00	0,39	0,00	-0,16	0,00	-0,01	-11,72	0,10	-0,34	-0,04	0,03	0,47	-0,14	-0,16
Perkantoran	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Perkantoran Sewa	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Ritel	0,00	0,41	0,00	-0,22	0,00	0,00	-12,51	0,00	-0,34	0,00	0,00	0,49	0,00	0,00
Ritel Sewa	0,00	4,83	0,00	-2,44	0,00	0,00	0,12	0,00	-2,95	0,00	0,00	4,11	0,00	0,00
Ritel Jual	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	-13,87	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Apartemen	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Apartemen Sewa	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Hotel	0,00	0,00	0,00	1,34	0,00	-0,09	3,14	1,40	0,00	-0,72	0,00	0,00	0,00	0,00
5 MAKASSAR	0,00	0,00	0,00	0,03	0,05	0,71	0,03	0,00	-0,01	1,95	-0,01	-0,01	-0,01	-0,02
Perkantoran	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Perkantoran Sewa	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Ritel	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	46,86	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Ritel Sewa	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	46,86	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Hotel	0,00	0,00	0,00	2,81	4,97	3,25	1,59	0,00	0,00	0,00	-1,46	-0,61	0,00	-1,42
Lahan Industri	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	2,03	0,00	0,00	0,00	0,00

Tabel 10

Pertumbuhan Triwulanan Indeks *Supply* Properti Komersial Wilayah Medan, Semarang, Surabaya, Balikpapan, Denpasar, dan Palembang (% , qtq)

KETERANGAN	2017				2018				2019				2020	
	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II
6 MEDAN	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,01	0,00	0,01	0,00	0,00	0,07	0,00	0,00
Perkantoran	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	4,55	0,00	0,00	0,00	0,00
Perkantoran Sewa	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	13,09	0,00	0,00
Ritel	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Ritel Sewa	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Hotel	0,00	1,39	0,00	0,00	0,00	0,00	2,19	0,00	1,83	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Lahan Industri	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
7 SEMARANG	-0,02	0,00	0,01	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,01	0,00	0,00	0,00	0,00
Perkantoran	0,17	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Perkantoran Sewa	8,71	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Perkantoran Jual	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Ritel	-8,27	0,00	0,00	0,00	-0,95	0,00	0,00	0,00	0,00	4,37	0,00	0,00	0,00	0,00
Ritel Sewa	-8,27	0,00	0,00	0,00	-0,95	0,00	0,00	0,00	0,00	4,37	0,00	0,00	0,00	0,00
Hotel	4,59	3,44	4,29	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,68	0,00	0,00	0,00
Lahan Industri	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
8 SURABAYA	0,00	0,00	0,03	3,34	0,00	0,01	0,01	-0,24	0,04	0,00	0,04	0,01	0,00	-0,02
Perkantoran	0,00	0,00	0,00	48,58	0,00	0,00	0,00	-0,03	0,00	0,01	0,00	0,01	0,00	0,00
Perkantoran Sewa	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Perkantoran Jual	0,00	0,00	0,00	49,43	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Ritel	0,00	0,00	0,08	0,00	0,00	0,00	0,01	0,00	0,00	0,00	0,07	0,00	0,00	0,00
Ritel Sewa	0,00	0,00	3,08	0,00	0,00	0,00	0,45	0,00	0,00	0,00	2,52	0,00	0,00	0,00
Ritel Jual	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Apartemen	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	23,41	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Apartemen Sewa	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	23,41	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Hotel	0,00	0,00	0,00	0,00	6,75	0,00	1,02	0,00	2,77	0,16	0,00	-0,62	0,00	0,00
Lahan Industri	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
9 BALIKPAPAN	-0,02	0,00	0,07	0,00	10,78	-0,01	-0,01	-0,02	0,00	0,06	-0,01	-0,01	0,03	0,03
Perkantoran	0,00	0,00	0,00	0,00	14,89	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Perkantoran Sewa	0,00	0,00	0,00	0,00	14,89	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Ritel	0,00	0,00	0,00	0,00	11,10	-0,01	0,00	-0,01	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Ritel Sewa	0,00	0,00	0,00	0,00	-3,33	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Ritel Jual	0,00	0,00	0,00	0,00	11,32	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Hotel	-1,21	0,11	3,40	0,00	-5,26	0,00	0,00	-0,57	0,00	4,17	0,00	0,00	0,00	0,00
10 DENPASAR	2,39	0,16	3,98	6,48	2,71	0,08	0,02	2,54	-0,07	4,07	0,09	0,01	-0,16	-0,18
Perkantoran	0,00	3,53	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	58,71	0,00	0,00	0,00	0,00
Perkantoran Sewa	0,00	3,53	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	58,71	0,00	0,00	0,00	0,00
Ritel	0,00	0,08	4,87	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	7,89	0,00	0,00	0,00	0,00
Ritel Sewa	0,00	0,08	4,87	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	7,89	0,00	0,00	0,00	0,00
Apartemen	0,00	54,05	0,00	0,00	147,37	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Apartemen Sewa	0,00	54,05	0,00	0,00	147,37	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Hotel	2,69	-0,01	3,84	7,95	2,72	0,00	0,00	3,00	0,00	3,44	0,00	0,00	0,00	0,00
11 PALEMBANG	2,10	0,00	0,00	0,27	228,55	-0,56	1,54	-0,39	-2,12	-0,05	8,63	-0,17	-0,17	3,01
Perkantoran	0,00	0,00	0,00	0,00	-15,69	0,00	0,00	43,57	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Perkantoran Sewa	0,00	0,00	0,00	0,00	-15,69	0,00	0,00	43,57	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Ritel	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	-9,45	0,00
Ritel Sewa	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	-9,45	0,00
Hotel	6,43	0,00	0,00	0,74	-3,54	0,00	5,56	0,34	30,58	1,39	-0,62	0,00	-2,32	0,00
Convention Hall	0,00	0,00	0,00	0,00	89,52	0,00	9,68	-0,13	0,00	0,00	16,93	0,00	0,00	0,00
Warehouse Complex	0,00	0,00	0,00	0,00	511,73	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	8,35	0,00	0,00	0,00

Tabel 11

Pertumbuhan Tahunan Indeks Supply Properti Komersial (Total), Wilayah Jakarta, Bodebek, Banten, Bandung, dan Makassar (% , yoy)

KETERANGAN	2017				2018				2019				2020	
	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II
Indeks Supply (Sb. Kanan)	0,76	0,57	0,34	0,54	0,73	0,74	0,88	3,73	3,25	3,26	3,12	0,04	0,04	0,01
Sewa	3,84	3,27	3,28	2,04	3,61	4,18	4,18	3,87	2,93	2,69	1,93	2,02	1,37	0,36
Jual	0,74	0,55	0,32	0,53	0,71	0,71	0,86	3,73	3,25	3,27	3,13	0,02	0,03	0,01
Perkantoran	19,61	14,54	7,48	9,09	2,64	2,65	6,25	3,48	3,42	3,42	-0,07	0,10	0,04	0,02
Perkantoran sewa	5,54	3,58	3,27	0,61	4,82	4,82	6,97	6,36	3,60	3,78	1,70	2,07	0,56	0,38
Perkantoran jual	20,19	14,97	7,63	9,38	2,57	2,58	6,23	3,40	3,42	3,41	-0,13	0,04	0,03	0,01
Ritel	0,38	0,05	0,06	0,03	0,16	0,18	-0,09	-0,08	-0,21	-0,24	0,02	0,03	0,04	0,02
Ritel sewa	2,61	2,95	3,08	1,60	1,97	3,01	2,46	2,67	2,27	1,14	0,78	1,45	1,63	0,97
Ritel jual	0,34	0,00	0,00	0,00	0,12	0,12	-0,14	-0,14	-0,26	-0,27	0,00	0,00	0,00	0,00
Apartemen	-0,28	0,12	0,12	0,12	3,76	3,73	4,92	4,73	2,46	2,14	1,45	1,68	0,15	-0,02
Apartemen sewa	-0,28	0,12	0,12	0,12	3,76	3,73	4,92	4,73	2,46	2,14	1,45	1,68	0,15	-0,02
Hotel	5,59	4,07	3,90	4,15	5,66	5,89	5,21	4,09	3,62	4,68	4,09	2,90	1,83	-0,05
Lahan Industri	0,00	0,00	0,00	0,29	1,30	1,30	1,30	8,35	7,27	7,30	7,30	0,01	0,01	-0,03
Convention Hall	1,74	-0,12	-0,11	0,49	13,90	14,92	18,96	18,40	4,26	3,61	9,70	8,79	8,69	8,41
Warehouse Complex	0,00	0,00	0,00	0,00	0,09	0,09	0,09	0,10	0,01	0,01	0,03	0,02	0,02	0,02
1 JAKARTA	2,27	1,67	0,98	0,88	0,04	0,04	0,63	0,63	0,62	0,62	0,02	0,01	0,00	0,00
Perkantoran	19,90	14,61	7,60	6,74	0,15	0,15	4,10	4,08	3,99	3,99	0,05	0,06	0,02	0,01
Perkantoran Sewa	5,50	3,42	3,42	0,62	5,11	5,11	7,39	6,73	3,81	3,91	1,70	2,11	0,50	0,40
Perkantoran Jual	20,48	15,03	7,74	6,96	0,00	0,00	4,00	4,00	4,00	4,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Ritel	0,48	0,04	0,04	0,03	0,03	0,02	0,01	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Ritel Sewa	2,78	2,95	2,86	2,32	2,32	1,78	0,37	0,29	0,27	0,27	0,23	-0,33	-0,32	-0,32
Ritel Jual	0,44	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Apartemen	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,51	1,51	1,51	1,51	0,00
Apartemen Sewa	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,51	1,51	1,51	1,51	0,00	0,00
Hotel	7,73	5,83	4,84	2,75	1,99	2,07	2,07	2,51	2,39	2,96	2,96	2,22	2,13	0,53
Lahan Industri	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Convention Hall	1,74	-0,12	-0,12	0,53	-0,43	-0,43	-0,43	0,17	1,13	1,13	2,24	2,13	2,13	2,13
Warehouse Complex	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,04	0,04	0,04	0,04	0,00	0,00	0,00
2 BODEBEK	0,01	0,00	0,00	0,25	0,26	0,26	0,26	0,13	0,13	0,13	0,13	0,00	0,00	0,00
Ritel	0,12	0,08	0,04	0,00	0,04	0,04	0,17	0,17	0,14	0,22	0,08	0,08	0,08	0,00
Ritel Sewa	7,17	4,49	2,36	0,00	1,93	1,93	8,41	8,41	6,36	9,73	3,17	3,17	3,17	0,00
Ritel Jual	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Hotel	17,18	7,69	7,80	6,67	6,67	9,88	6,03	1,95	1,95	-1,03	-1,03	3,21	3,21	3,21
Lahan Industri	0,00	0,00	0,00	0,58	0,58	0,58	0,58	0,28	0,28	0,28	0,28	0,00	0,00	0,00
Warehouse Complex	0,00	0,00	0,00	0,00	0,01	0,01	0,01	0,01	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
3 BANTEN	0,03	0,03	0,03	0,00	3,92	3,94	3,94	27,87	23,05	23,03	23,04	0,01	0,01	0,01
Ritel	0,26	0,26	0,26	0,00	0,00	0,22	0,22	0,22	0,22	0,00	0,03	0,10	0,10	0,10
Ritel Sewa	9,47	9,47	9,47	0,00	0,00	6,75	6,75	6,75	6,75	0,00	0,69	2,67	2,67	2,67
Ritel Jual	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Hotel	0,75	0,75	1,78	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	3,51	6,52	6,52	6,52	2,90	0,00
Lahan Industri	0,00	0,00	0,00	0,00	4,30	4,30	4,30	30,02	24,66	24,66	24,66	0,00	0,00	0,00
4 BANDUNG	0,09	0,47	0,43	0,24	0,24	-0,16	-11,86	-11,64	-11,94	-11,96	-0,24	0,13	0,32	0,20
Perkantoran	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Perkantoran Sewa	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Ritel	0,00	0,41	0,41	0,19	0,19	-0,22	-12,71	-12,51	-12,81	-12,81	-0,34	0,14	0,49	0,49
Ritel Sewa	0,00	4,83	4,83	2,27	2,27	-2,44	-2,32	0,12	-2,83	-2,83	-2,95	1,04	4,11	4,11
Ritel Jual	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	-13,87	-13,87	-13,87	-13,87	0,00	0,00	0,00	0,00
Apartemen	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Apartemen Sewa	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Hotel	2,24	2,24	0,85	1,34	1,34	1,25	4,43	4,49	4,49	3,83	0,67	-0,72	-0,72	0,00
5 MAKASSAR	0,08	0,07	0,02	0,03	0,07	0,79	0,82	0,79	0,73	1,97	1,93	1,93	1,92	-0,05
Perkantoran	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Perkantoran Sewa	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Ritel	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	46,86	46,86	46,86	46,86	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Ritel Sewa	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	46,86	46,86	46,86	46,86	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Hotel	9,39	9,39	2,13	2,81	7,92	11,43	13,20	10,10	4,89	1,59	-1,46	-2,06	-2,06	-3,45
Lahan Industri	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	2,03	2,03	2,03	2,03	0,00

Tabel 12

Pertumbuhan Tahunan Indeks *Supply* Properti Komersial Wilayah Medan, Semarang, Surabaya, Balikpapan, Denpasar, dan Palembang (% , yoy)

KETERANGAN	2017				2018				2019				2020	
	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II
6 MEDAN	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,01	0,01	0,01	0,02	0,01	0,08	0,08	0,07
Perkantoran	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	4,55	4,55	4,55	4,55	0,00
Perkantoran Sewa	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	4,55	4,55	4,55	4,55	0,00
Ritel	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	13,09	13,09	13,09
Ritel Sewa	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	13,09	13,09	13,09
Hotel	0,00	1,39	1,39	1,39	1,39	0,00	2,19	2,19	4,06	4,06	1,83	1,83	0,00	0,00
Lahan Industri	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
7 SEMARANG	-0,01	-0,02	-0,01	-0,01	0,01	0,00	0,00	0,00	0,00	0,01	0,02	0,02	0,01	0,00
Perkantoran	0,18	0,17	0,17	0,17	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Perkantoran Sewa	8,71	8,71	8,71	8,71	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Perkantoran Jual	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Ritel	-8,27	-8,27	-8,27	-8,27	-0,95	-0,95	-0,95	-0,95	0,00	4,37	4,37	4,37	4,37	0,00
Ritel Sewa	-8,27	-8,27	-8,27	-8,27	-0,95	-0,95	-0,95	-0,95	0,00	4,37	4,37	4,37	4,37	0,00
Hotel	12,02	8,19	12,83	12,83	7,88	4,29	0,00	0,00	0,00	0,00	1,68	1,68	1,68	1,68
Lahan Industri	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
8 SURABAYA	1,56	0,39	-0,42	-0,71	-0,05	0,44	0,40	0,11	-0,58	-0,62	-0,54	0,17	0,08	0,01
Perkantoran	21,18	16,72	-2,68	-5,60	-5,65	-5,18	-5,26	-9,68	-8,37	-8,84	-8,00	2,68	1,73	0,97
Perkantoran Sewa	2,17	1,87	0,32	0,66	0,46	0,24	-0,95	-1,92	-0,76	-2,07	-0,96	-2,14	-3,23	-2,46
Perkantoran Jual	19,18	19,18	5,71	49,43	49,43	49,43	49,43	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Ritel	0,00	0,00	0,08	0,08	0,08	0,08	0,01	0,01	0,01	0,01	0,07	0,07	0,07	0,07
Ritel Sewa	0,00	0,00	3,08	3,08	3,08	3,08	0,45	0,45	0,45	0,45	2,52	2,52	2,52	2,52
Ritel Jual	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Apartemen	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	23,41	23,41	23,41	23,41	0,00	0,00	0,00	0,00
Apartemen Sewa	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	23,41	23,41	23,41	23,41	0,00	0,00	0,00	0,00
Hotel	3,36	3,36	0,00	0,00	6,75	6,75	7,84	7,84	3,82	3,99	2,94	2,31	-0,45	-0,62
Lahan Industri	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
9 BALIKPAPAN	0,18	0,19	0,10	0,05	10,86	10,84	10,75	10,73	-0,04	0,03	0,04	0,05	0,08	0,04
Perkantoran	0,00	0,00	0,00	0,00	14,89	14,89	14,89	14,89	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Perkantoran Sewa	0,00	0,00	0,00	0,00	14,89	14,89	14,89	14,89	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Ritel	0,13	0,16	0,00	0,00	11,10	11,09	11,09	11,08	-0,02	-0,02	-0,02	-0,01	-0,01	-0,01
Ritel Sewa	19,09	20,21	0,00	0,00	-3,33	-3,33	-3,33	-3,33	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Ritel Jual	0,00	0,00	0,00	0,00	11,32	11,32	11,32	11,32	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Hotel	2,25	1,59	5,04	2,26	-1,94	-2,04	-5,26	-5,80	-0,57	3,57	3,57	4,17	4,17	0,00
10 DENPASAR	-16,00	10,96	9,66	13,55	13,91	13,82	9,49	5,44	2,58	6,66	6,74	4,09	4,01	-0,24
Perkantoran	0,00	3,53	3,53	3,53	3,53	0,00	0,00	0,00	0,00	58,71	58,71	58,71	58,71	0,00
Perkantoran Sewa	0,00	3,53	3,53	3,53	3,53	0,00	0,00	0,00	0,00	58,71	58,71	58,71	58,71	0,00
Ritel	0,00	0,08	4,95	4,95	4,95	4,87	0,00	0,00	0,00	7,89	7,89	7,89	7,89	0,00
Ritel Sewa	0,00	0,08	4,95	4,95	4,95	4,87	0,00	0,00	0,00	7,89	7,89	7,89	7,89	0,00
Apartemen	0,00	54,05	54,05	54,05	281,08	147,37	147,37	147,37	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Apartemen Sewa	0,00	54,05	54,05	54,05	281,08	147,37	147,37	147,37	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Hotel	-17,91	12,07	10,05	15,08	15,12	15,13	10,88	5,80	3,00	6,54	6,54	3,44	3,44	0,00
11 PALEMBANG			2,24	2,38	229,45	227,59	232,64	230,43	-1,56	-1,05	5,86	6,10	8,21	11,52
Perkantoran			0,00	0,00	-15,69	-15,69	-15,69	21,04	43,57	43,57	43,57	0,00	0,00	0,00
Perkantoran Sewa			0,00	0,00	-15,69	-15,69	-15,69	21,04	43,57	43,57	43,57	0,00	0,00	0,00
Ritel			0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	-9,45	-9,45
Ritel Sewa			0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	-9,45	-9,45
Hotel			6,43	7,22	-2,83	-2,83	2,58	2,17	38,31	40,24	32,02	31,57	-1,58	-2,93
Convention Hall			0,00	0,00	89,52	89,52	107,86	107,59	9,53	9,53	16,78	16,93	16,93	16,93
Warehouse Complex			0,00	0,00	511,73	511,73	511,73	511,73	0,00	0,00	8,35	8,35	8,35	8,35

Tabel 13

Perkembangan Indeks *Demand* Properti Komersial (Total), Wilayah Jakarta, Bodebek, Banten, Bandung, dan Makassar

KETERANGAN	2017				2018				2019				2020	
	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II
Indeks Demand Properti Komersial	99,88	99,96	100,01	100,16	100,49	100,37	100,84	101,33	101,43	101,57	101,74	101,86	101,84	101,77
Sewa	97,61	98,86	102,44	99,46	102,40	103,53	106,33	106,82	104,02	103,38	107,02	110,24	100,23	84,87
Jual	99,89	99,97	100,00	100,16	100,48	100,35	100,80	101,29	101,41	101,55	101,70	101,80	101,86	101,88
Perkantoran	99,50	99,51	99,56	101,63	101,90	102,39	106,17	106,40	107,05	107,09	107,29	107,74	108,06	108,02
Perkantoran Sewa	97,71	97,79	97,90	97,96	98,58	98,90	100,15	100,10	100,97	101,64	102,12	102,77	103,25	102,71
Perkantoran Jual	99,56	99,56	99,60	101,74	102,01	102,50	106,34	106,58	107,23	107,25	107,44	107,89	108,20	108,18
Ritel	99,76	100,06	100,09	100,09	100,08	100,19	100,01	100,02	100,01	100,02	100,03	100,04	100,04	100,02
Ritel Sewa	99,19	100,06	100,91	99,90	99,79	101,40	101,99	102,20	101,71	102,36	102,72	103,21	103,15	102,40
Ritel Jual	99,77	100,06	100,07	100,09	100,09	100,16	99,97	99,97	99,97	99,97	99,97	99,97	99,97	99,97
Apartemen	100,61	100,96	101,52	97,12	101,08	103,23	101,55	99,52	94,72	97,01	99,18	99,54	84,91	63,83
Apartemen Sewa	100,61	100,96	101,52	97,12	101,08	103,23	101,55	99,52	94,72	97,01	99,18	99,54	84,91	63,83
Hotel	94,68	97,34	108,27	99,81	110,09	110,90	118,58	119,48	110,68	106,72	118,21	127,50	92,35	25,41
Lahan Industri	99,91	99,96	100,00	100,12	100,75	100,93	101,01	102,12	102,30	102,58	102,88	102,98	103,03	103,04
Convention Hall	89,97	96,15	107,81	105,87	85,65	89,09	116,88	125,27	104,02	98,54	111,16	124,94	93,78	0,00
Warehouse Complex	99,98	99,99	100,00	100,03	100,16	99,48	100,17	100,20	100,22	100,27	100,30	100,41	100,45	100,51
1 JAKARTA	99,95	99,98	100,03	100,05	100,16	99,43	100,84	100,86	100,89	100,91	100,96	101,01	100,93	100,85
Perkantoran	99,96	99,96	100,01	100,07	100,25	100,31	104,36	104,44	104,66	104,68	104,70	104,72	104,74	104,72
Perkantoran Sewa	99,83	99,94	100,09	100,14	100,72	101,04	102,36	102,29	103,86	104,29	104,95	105,48	104,94	
Perkantoran Jual	99,96	99,96	100,01	100,07	100,24	100,29	104,42	104,50	104,70	104,70	104,72	104,72	104,72	104,72
Ritel	99,97	99,99	100,02	100,02	100,01	100,07	100,08	100,07	100,07	100,07	100,08	100,07	100,07	100,06
Ritel Sewa	99,41	99,81	100,89	99,89	99,36	99,40	100,15	100,04	99,87	100,01	100,21	99,73	99,67	99,17
Ritel Jual	99,98	99,99	100,01	100,02	100,02	100,08	100,08	100,08	100,08	100,08	100,08	100,08	100,08	100,08
Apartemen	101,45	100,07	101,21	97,27	97,12	97,22	96,63	94,61	92,58	94,73	95,56	94,71	83,13	64,94
Apartemen Sewa	101,45	100,07	101,21	97,27	97,12	97,22	96,63	94,61	92,58	94,73	95,56	94,71	83,13	64,94
Hotel	95,06	101,99	105,39	97,56	103,63	99,71	110,36	111,72	101,58	93,88	109,38	119,74	87,65	26,67
Lahan Industri	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Convention Hall	89,97	96,15	108,46	105,41	84,47	85,80	92,22	103,67	81,77	74,83	79,38	94,70	64,33	0,00
Warehouse Complex	99,94	99,95	100,00	100,10	100,32	98,14	100,34	100,39	100,47	100,56	100,57	100,64	100,64	100,74
2 BODEBEK	99,94	99,99	100,00	100,07	100,11	100,11	100,13	100,23	100,30	100,44	100,46	100,56	100,60	100,62
Ritel	99,69	100,10	100,10	100,10	100,13	100,14	100,19	100,25	100,26	100,34	100,35	100,35	100,35	100,32
Ritel Sewa	99,97	100,00	100,04	100,00	101,48	101,71	103,99	107,17	107,52	111,33	111,51	111,51	111,56	110,09
Ritel Jual	99,68	100,11	100,11	100,11	100,11	100,11	100,11	100,11	100,11	100,11	100,11	100,11	100,11	100,11
Hotel	86,35	97,25	105,17	111,22	115,98	108,75	119,54	121,66	108,77	101,47	114,41	122,93	87,09	34,96
Lahan Industri	99,90	99,96	99,98	100,16	100,24	100,24	100,28	100,49	100,66	100,94	100,98	101,04	101,06	101,08
Warehouse Complex	100,00	100,00	100,00	100,00	100,01	100,01	100,01	100,01	100,01	100,04	100,04	100,17	100,23	100,27
3 BANTEN	99,93	99,95	100,01	100,11	102,32	103,06	103,06	105,95	106,18	107,01	107,64	107,76	107,79	107,81
Ritel	99,89	100,01	100,01	100,09	100,13	100,31	100,31	100,32	100,32	100,32	100,33	100,38	100,38	100,37
Ritel Sewa	99,55	99,96	100,04	100,45	100,50	106,18	106,23	106,39	106,29	106,45	106,57	107,83	107,88	107,55
Ritel Jual	99,90	100,01	100,01	100,08	100,12	100,12	100,12	100,12	100,12	100,12	100,12	100,12	100,12	100,12
Hotel	92,43	101,58	104,84	101,14	101,71	99,73	100,30	93,84	84,70	80,82	92,42	107,34	79,43	22,06
Lahan Industri	99,94	99,94	100,01	100,11	102,53	103,33	103,33	106,39	106,64	107,54	108,21	108,33	108,37	108,42
4 BANDUNG	98,90	100,42	100,46	100,24	99,78	99,31	88,68	88,87	88,55	88,59	88,83	89,42	88,23	86,16
Perkantoran	99,91	99,74	99,94	100,41	101,41	101,70	97,27	97,99	101,69	101,06	101,69	101,93	102,50	99,64
Perkantoran Sewa	99,91	99,74	99,94	100,41	101,41	101,70	97,27	97,99	101,69	101,06	101,69	101,93	102,50	99,64
Ritel	98,97	100,47	100,44	100,12	100,11	100,15	88,43	88,43	88,14	88,17	88,17	88,48	88,48	88,37
Ritel Sewa	97,68	102,16	101,86	98,30	98,08	98,54	98,05	98,06	95,11	95,44	95,48	98,34	98,31	97,26
Ritel Jual	99,09	100,30	100,30	100,30	100,30	100,30	87,39	87,39	87,39	87,39	87,39	87,39	87,39	87,39
Apartemen	96,93	104,97	105,98	92,12	96,18	101,37	100,24	97,72	76,13	68,87	73,02	74,82	63,41	40,38
Apartemen Sewa	96,93	104,97	105,98	92,12	96,18	101,37	100,24	97,72	76,13	68,87	73,02	74,82	63,41	40,38
Hotel	97,17	99,14	100,71	102,98	92,52	79,78	93,02	96,80	96,28	96,61	101,29	107,01	82,28	24,02
5 MAKASSAR	99,65	100,14	100,15	100,07	100,39	100,86	100,94	101,10	101,05	93,21	93,74	94,10	93,99	93,62
Perkantoran	101,28	100,21	99,58	98,92	99,67	100,05	98,87	96,64	96,64	96,08	96,76	97,23	95,73	94,72
Perkantoran Sewa	101,28	100,21	99,58	98,92	99,67	100,05	98,87	96,64	96,64	96,08	96,76	97,23	95,73	94,72
Ritel	100,99	100,50	99,89	98,61	97,96	134,97	135,77	137,14	136,50	137,25	139,14	138,35	138,73	137,85
Ritel Sewa	100,99	100,50	99,89	98,61	97,96	134,97	135,77	137,14	136,50	137,25	139,14	138,35	138,73	137,85
Hotel	95,01	102,56	104,90	97,53	103,99	97,99	104,07	100,18	95,71	89,89	97,73	103,76	81,14	28,63
Lahan Industri	99,67	100,11	100,11	100,11	100,38	100,38	100,38	100,58	100,58	92,59	93,02	93,35	93,44	93,44

Tabel 14

Perkembangan Indeks *Demand* Properti Komersial Wilayah Medan, Semarang, Surabaya, Balikpapan, Denpasar, dan Palembang

KETERANGAN	2017				2018				2019				2020	
	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II
6 MEDAN	99,99	100,00	100,01	100,00	100,12	100,10	100,14	100,22	100,23	100,19	100,23	100,29	100,24	100,08
Perkantoran	100,07	99,48	99,96	100,48	99,36	99,74	98,68	99,61	95,56	99,51	104,40	102,29	101,99	101,99
Perkantoran Sewa	100,07	99,48	99,96	100,48	99,36	99,74	98,68	99,61	95,56	99,51	104,40	102,29	101,99	101,99
Ritel	99,35	100,24	100,31	100,10	99,76	99,61	98,67	97,42	93,92	87,23	88,22	97,40	97,11	92,11
Ritel Sewa	99,35	100,24	100,31	100,10	99,76	99,61	98,67	97,42	93,92	87,23	88,22	97,40	97,11	92,11
Hotel	97,38	101,19	103,21	98,23	108,56	103,51	115,67	112,62	102,56	98,18	108,86	115,41	86,85	29,24
Lahan Industri	100,00	100,00	100,00	100,00	100,10	100,10	100,10	100,19	100,26	100,26	100,26	100,26	100,29	100,29
7 SEMARANG	99,71	99,96	100,09	100,24	100,33	100,31	101,04	101,64	102,15	102,48	103,71	104,15	104,33	104,25
Perkantoran	99,99	99,98	100,02	100,01	100,32	100,33	101,23	101,68	101,68	101,67	101,69	101,66	101,67	101,66
Perkantoran Sewa	99,34	99,10	101,06	100,50	101,45	102,09	102,58	102,96	103,00	102,51	103,05	102,02	102,15	101,70
Perkantoran Jual	100,00	100,00	100,00	100,00	100,29	100,29	101,20	101,65	101,65	101,65	101,65	101,65	101,65	101,65
Ritel	100,12	100,11	100,11	99,66	97,83	97,40	97,59	94,73	95,06	100,89	101,37	102,04	102,18	100,58
Ritel Sewa	100,12	100,11	100,11	99,66	97,83	97,40	97,59	94,73	95,06	100,89	101,37	102,04	102,18	100,58
Hotel	89,74	97,74	103,69	108,84	100,61	94,25	97,61	105,42	103,51	107,44	116,18	126,65	90,18	34,34
Lahan Industri	99,72	99,97	100,09	100,23	100,33	100,33	101,06	101,66	102,17	102,48	103,71	104,14	104,37	104,37
8 SURABAYA	98,59	99,63	99,66	102,36	102,61	103,23	103,39	103,58	104,21	104,22	104,50	105,14	105,46	105,26
Perkantoran	89,82	89,82	89,82	125,41	127,08	133,97	135,67	141,93	149,76	150,21	152,96	160,73	166,17	166,16
Perkantoran Sewa	25,12	25,02	24,89	24,97	25,03	24,93	24,82	24,86	24,98	25,12	25,25	25,41	25,00	24,66
Perkantoran Jual	91,07	91,07	91,07	126,78	128,48	135,46	137,17	143,67	151,63	152,05	154,82	162,65	168,17	168,17
Ritel	97,80	100,67	100,72	100,80	101,06	101,18	101,18	101,19	101,19	101,19	101,22	101,25	101,25	101,25
Ritel Sewa	99,17	99,14	101,13	100,56	101,32	101,74	101,70	102,01	102,12	102,22	103,22	104,37	104,39	104,37
Ritel Jual	97,77	100,71	100,71	100,81	101,05	101,16	101,16	101,16	101,16	101,16	101,16	101,16	101,16	101,16
Apartemen	101,16	102,88	97,48	98,48	99,36	102,59	94,56	106,36	102,14	110,29	110,70	112,97	97,60	72,04
Apartemen Sewa	101,16	102,88	97,48	98,48	99,36	102,59	94,56	106,36	102,14	110,29	110,70	112,97	97,60	72,04
Hotel	94,91	101,05	105,29	98,75	111,52	113,78	119,17	115,65	116,62	109,44	118,47	124,54	95,13	28,54
Lahan Industri	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
9 BALIKPAPAN	100,08	99,75	99,97	100,20	98,62	100,22	105,39	105,42	105,39	105,52	105,73	105,87	105,02	104,10
Perkantoran	97,77	100,24	100,99	100,99	110,68	116,44	121,29	125,94	125,94	132,39	129,94	124,61	129,50	129,03
Perkantoran Sewa	97,77	100,24	100,99	100,99	110,68	116,44	121,29	125,94	125,94	132,39	129,94	124,61	129,50	129,03
Ritel	100,00	100,00	100,00	100,01	98,11	99,89	104,99	105,00	104,99	105,02	105,01	105,00	105,00	105,00
Ritel Sewa	99,61	99,61	99,61	101,17	106,42	108,71	109,93	109,93	109,43	111,27	110,65	109,68	110,05	110,05
Ritel Jual	100,00	100,00	100,00	100,00	97,98	99,74	104,91	104,91	104,91	104,91	104,91	104,91	104,91	104,91
Hotel	104,09	88,24	98,65	109,02	123,52	115,41	123,06	124,35	123,41	127,13	136,90	143,73	104,03	46,52
10 DENPASAR	93,57	88,55	118,36	99,97	124,40	137,17	139,77	141,13	127,09	127,01	137,31	146,71	105,67	36,72
Perkantoran	91,04	118,46	95,59	94,91	96,27	97,47	94,39	96,27	102,42	171,12	173,30	182,96	200,89	200,89
Perkantoran Sewa	91,04	118,46	95,59	94,91	96,27	97,47	94,39	96,27	102,42	171,12	173,30	182,96	200,89	200,89
Ritel	91,49	100,01	104,44	104,05	104,39	104,67	104,73	105,08	102,93	110,22	111,83	111,60	111,71	111,55
Ritel Sewa	91,49	100,01	104,44	104,05	104,39	104,67	104,73	105,08	102,93	110,22	111,83	111,60	111,71	111,55
Apartemen	48,96	128,68	105,43	116,94	291,43	340,22	309,36	285,81	218,66	234,70	276,38	311,43	192,14	19,85
Apartemen Sewa	48,96	128,68	105,43	116,94	291,43	340,22	309,36	285,81	218,66	234,70	276,38	311,43	192,14	19,85
Hotel	93,88	85,90	121,20	99,03	127,95	142,63	145,62	147,23	131,40	129,90	141,42	152,36	104,05	17,21
11 PALEMBANG	100,26	96,52	97,61	105,41	251,25	250,30	256,41	283,84	279,57	279,34	325,73	327,17	324,56	314,63
Perkantoran	97,26	97,26	97,26	108,23	65,89	69,78	84,08	113,30	111,62	112,12	112,96	115,75	115,75	115,75
Perkantoran Sewa	97,26	97,26	97,26	108,23	65,89	69,78	84,08	113,30	111,62	112,12	112,96	115,75	115,75	115,75
Ritel	101,13	101,39	101,39	96,10	96,10	97,70	101,48	100,37	101,95	101,98	100,34	100,34	96,53	96,53
Ritel Sewa	101,13	101,39	101,39	96,10	96,10	97,70	101,48	100,37	101,95	101,98	100,34	100,34	96,53	96,53
Hotel	103,42	92,68	96,42	107,49	108,35	106,63	114,40	118,76	143,03	143,95	127,61	134,24	119,48	40,65
Convention Hall	96,74	91,23	101,94	110,09	91,93	105,15	230,19	230,31	213,85	213,19	235,74	254,18	221,75	0,00
Warehouse Complex	88,43	88,43	84,97	138,17	435,69	435,69	435,69	497,17	497,17	497,17	606,56	606,56	606,56	606,56

Tabel 15

Pertumbuhan Triwulanan Indeks *Demand* Properti Komersial (Total), Wilayah Jakarta, Bodebek, Banten, Bandung, dan Makassar (% qoq)

KETERANGAN	2017				2018				2019				2020	
	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II
Indeks <i>Demand</i> (Sb. Kanan)	0,28	0,08	0,05	0,15	0,33	-0,12	0,47	0,49	0,10	0,13	0,17	0,13	-0,02	-0,07
Sewa	-2,02	1,28	3,62	-2,91	2,96	1,10	2,71	0,46	-2,62	-0,62	3,52	3,01	-9,09	-15,32
Jual	0,29	0,08	0,03	0,17	0,31	-0,13	0,45	0,49	0,12	0,14	0,14	0,10	0,05	0,03
Perkantoran	5,73	0,00	0,05	2,09	0,27	0,48	3,69	0,22	0,61	0,04	0,18	0,42	0,30	-0,04
Perkantoran sewa	-0,03	0,08	0,11	0,06	0,63	0,32	1,26	-0,05	0,86	0,67	0,47	0,63	0,47	-0,52
Perkantoran jual	5,92	0,00	0,05	2,15	0,26	0,48	3,75	0,23	0,61	0,02	0,18	0,41	0,29	-0,02
Ritel	0,00	0,30	0,03	0,00	0,00	0,10	-0,18	0,00	-0,01	0,01	0,01	0,01	0,00	-0,02
Ritel sewa	-0,37	0,87	0,85	-1,00	-0,10	1,61	0,58	0,21	-0,48	0,64	0,35	0,48	-0,06	-0,73
Ritel jual	0,01	0,29	0,01	0,02	0,00	0,07	-0,19	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Apartemen	-0,22	0,36	0,55	-4,34	4,09	2,12	-1,63	-2,00	-4,82	2,42	2,24	0,36	-14,69	-24,83
Apartemen sewa	-0,22	0,36	0,55	-4,34	4,09	2,12	-1,63	-2,00	-4,82	2,42	2,24	0,36	-14,69	-24,83
Hotel	-6,62	2,81	11,23	-7,82	10,30	0,74	6,92	0,76	-7,36	-3,57	10,77	7,85	-27,57	-72,49
Lahan Industri	0,08	0,05	0,04	0,12	0,62	0,19	0,07	1,10	0,18	0,27	0,29	0,10	0,04	0,02
Convention Hall	-36,33	6,87	12,12	-1,80	-19,09	4,02	31,18	7,18	-16,96	-5,27	12,81	12,40	-24,94	-100,00
Warehouse Complex	0,00	0,00	0,01	0,03	0,13	-0,69	0,70	0,03	0,03	0,05	0,03	0,11	0,04	0,06
1 JAKARTA	0,74	0,03	0,05	0,02	0,11	-0,73	1,42	0,02	0,03	0,02	0,04	0,05	-0,08	-0,08
Perkantoran	5,98	0,00	0,05	0,06	0,18	0,06	4,04	0,07	0,21	0,02	0,03	0,02	0,01	-0,01
Perkantoran Sewa	0,05	0,11	0,15	0,06	0,58	0,32	1,30	-0,06	0,95	0,57	0,42	0,63	0,51	-0,51
Perkantoran Jual	6,19	0,00	0,05	0,06	0,17	0,05	4,12	0,08	0,19	0,00	0,02	0,00	0,00	0,00
Ritel	0,01	0,02	0,03	-0,01	-0,01	0,06	0,01	0,00	0,00	0,00	0,00	-0,01	0,00	-0,01
Ritel Sewa	-0,10	0,40	1,08	-0,99	-0,53	0,05	0,75	-0,11	-0,17	0,13	0,21	-0,49	-0,06	-0,51
Ritel Jual	0,01	0,01	0,02	0,01	0,00	0,06	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Apartemen	1,32	-1,35	1,14	-3,89	-0,16	0,10	-0,61	-2,09	-2,15	2,33	0,88	-0,89	-12,23	-21,88
Apartemen Sewa	1,32	-1,35	1,14	-3,89	-0,16	0,10	-0,61	-2,09	-2,15	2,33	0,88	-0,89	-12,23	-21,88
Hotel	-8,55	7,29	3,33	-7,43	6,22	-3,79	10,68	1,23	-9,07	-7,58	16,51	9,47	-26,80	-69,57
Lahan Industri	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Convention Hall	-36,33	6,87	12,80	-2,81	-19,87	1,58	7,48	12,41	-21,13	-8,48	6,08	19,30	-32,07	-100,00
Warehouse Complex	0,01	0,01	0,05	0,10	0,22	-2,18	2,24	0,05	0,08	0,09	0,01	0,07	0,00	0,09
2 BODEBEK	0,00	0,04	0,01	0,08	0,04	0,00	0,02	0,10	0,07	0,14	0,02	0,10	0,04	0,02
Ritel	0,00	0,42	0,00	0,00	0,03	0,00	0,05	0,07	0,01	0,08	0,01	0,00	0,00	-0,03
Ritel Sewa	-0,09	0,03	0,04	-0,04	1,48	0,22	2,24	3,06	0,33	3,26	0,29	0,14	0,04	-1,31
Ritel Jual	0,00	0,43	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Hotel	-12,70	12,63	8,14	5,75	4,27	-6,23	9,92	1,78	-10,59	-6,71	12,75	7,45	-29,16	-59,86
Lahan Industri	0,00	0,06	0,03	0,17	0,08	0,00	0,04	0,21	0,17	0,27	0,04	0,06	0,02	0,02
Warehouse Complex	0,00	0,00	0,00	0,00	0,01	0,00	0,00	0,00	0,00	0,03	0,00	0,13	0,06	0,04
3 BANTEN	-0,01	0,02	0,07	0,10	2,20	0,73	0,00	2,80	0,22	0,79	0,59	0,11	0,03	0,02
Ritel	0,01	0,11	0,00	0,08	0,04	0,19	0,00	0,01	0,00	0,01	0,01	0,05	0,00	-0,01
Ritel Sewa	0,28	0,42	0,07	0,41	0,05	5,66	0,05	0,15	-0,09	0,15	0,11	1,19	0,04	-0,31
Ritel Jual	0,00	0,10	0,00	0,07	0,04	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Hotel	-9,58	9,89	3,21	-3,53	0,55	-1,94	0,57	-6,44	-9,74	-4,58	14,36	16,14	-26,00	-72,22
Lahan Industri	0,00	0,00	0,07	0,10	2,41	0,78	0,00	2,96	0,24	0,84	0,62	0,11	0,04	0,04
4 BANDUNG	0,10	1,54	0,04	-0,22	-0,46	-0,46	-10,70	0,21	-0,36	0,04	0,28	0,67	-1,34	-2,34
Perkantoran	-0,34	-0,17	0,20	0,47	0,99	0,29	-4,35	0,73	3,78	-0,62	0,62	0,23	0,55	-2,78
Perkantoran Sewa	-0,34	-0,17	0,20	0,47	0,99	0,29	-4,35	0,73	3,78	-0,62	0,62	0,23	0,55	-2,78
Ritel	0,00	1,51	-0,03	-0,32	-0,02	0,04	-11,70	0,00	-0,34	0,03	0,01	0,35	0,00	-0,12
Ritel Sewa	0,00	4,58	-0,30	-3,49	-0,22	0,47	-0,50	0,01	-3,01	0,35	0,04	3,00	-0,03	-1,07
Ritel Jual	0,00	1,22	0,00	0,00	0,00	0,00	-12,87	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Apartemen	-9,51	8,29	0,96	-13,08	4,41	5,40	-1,11	-2,51	-22,10	-9,53	6,02	2,47	-15,25	-36,31
Apartemen Sewa	-9,51	8,29	0,96	-13,08	4,41	5,40	-1,11	-2,51	-22,10	-9,53	6,02	2,47	-15,25	-36,31
Hotel	2,82	2,02	1,59	2,25	-10,16	-13,77	16,59	4,06	-0,53	0,34	4,84	5,65	-23,11	-70,80
5 MAKASSAR	-0,04	0,49	0,01	-0,08	0,33	0,47	0,07	0,17	-0,05	-7,76	0,56	0,39	-0,11	-0,40
Perkantoran	0,00	-1,06	-0,63	-0,66	0,76	0,38	-1,17	-2,26	0,00	-0,58	0,71	0,49	-1,55	-1,05
Perkantoran Sewa	0,00	-1,06	-0,63	-0,66	0,76	0,38	-1,17	-2,26	0,00	-0,58	0,71	0,49	-1,55	-1,05
Ritel	0,00	-0,49	-0,60	-1,28	-0,67	37,79	0,60	1,00	-0,47	0,55	1,38	-0,57	0,27	-0,63
Ritel Sewa	0,00	-0,49	-0,60	-1,28	-0,67	37,79	0,60	1,00	-0,47	0,55	1,38	-0,57	0,27	-0,63
Hotel	-4,62	7,95	2,28	-7,02	6,62	-5,77	6,21	-3,74	-4,47	-6,07	8,72	6,17	-21,80	-64,72
Lahan Industri	0,00	0,44	0,00	0,00	0,28	0,00	0,00	0,19	0,00	-7,94	0,47	0,35	0,10	0,00

Tabel 16

Pertumbuhan Triwulanan Indeks *Demand* Properti Komersial Wilayah Medan, Semarang, Surabaya, Balikpapan, Denpasar, dan Palembang (% , qtq)

KETERANGAN	2017				2018				2019				2020	
	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II
6 MEDAN	-0,02	0,01	0,01	-0,01	0,12	-0,02	0,03	0,08	0,01	-0,04	0,04	0,06	-0,05	-0,16
Perkantoran	-2,92	-0,59	0,48	0,52	-1,11	0,38	-1,06	0,94	-4,07	4,13	4,91	-2,02	-0,30	0,00
Perkantoran Sewa	-2,92	-0,59	0,48	0,52	-1,11	0,38	-1,06	0,94	-4,07	4,13	4,91	-2,02	-0,30	0,00
Ritel	0,00	0,89	0,08	-0,22	-0,34	-0,15	-0,93	-1,27	-3,60	-7,12	1,14	10,41	-0,30	-5,15
Ritel Sewa	0,00	0,89	0,08	-0,22	-0,34	-0,15	-0,93	-1,27	-3,60	-7,12	1,14	10,41	-0,30	-5,15
Hotel	-5,55	3,91	2,00	-4,83	10,52	-4,65	11,75	-2,64	-8,93	-4,28	10,88	6,02	-24,75	-66,33
Lahan Industri	0,00	0,00	0,00	0,00	0,10	0,00	0,00	0,10	0,06	0,00	0,00	0,00	0,03	0,00
7 SEMARANG	1,08	0,25	0,13	0,15	0,09	-0,01	0,73	0,60	0,50	0,32	1,20	0,43	0,17	-0,07
Perkantoran	0,02	-0,01	0,04	-0,01	0,31	0,01	0,90	0,45	0,00	-0,01	0,01	-0,02	0,00	-0,01
Perkantoran Sewa	0,88	-0,24	1,98	-0,55	0,94	0,63	0,48	0,37	0,04	-0,47	0,53	-1,00	0,13	-0,44
Perkantoran Jual	0,00	0,00	0,00	0,00	0,29	0,00	0,91	0,45	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Ritel	-5,80	-0,02	0,00	-0,44	-1,84	-0,44	0,19	-2,93	0,35	6,13	0,48	0,66	0,14	-1,57
Ritel Sewa	-5,80	-0,02	0,00	-0,44	-1,84	-0,44	0,19	-2,93	0,35	6,13	0,48	0,66	0,14	-1,57
Hotel	-2,82	8,92	6,08	4,97	-7,56	-6,33	3,56	8,00	-1,81	3,80	8,14	9,01	-28,80	-61,92
Lahan Industri	1,12	0,25	0,12	0,14	0,10	0,00	0,72	0,59	0,51	0,30	1,20	0,41	0,23	0,00
8 SURABAYA	0,02	1,05	0,03	2,70	0,25	0,61	0,15	0,18	0,61	0,01	0,27	0,61	0,31	-0,20
Perkantoran	0,56	0,00	0,00	39,62	1,33	5,42	1,27	4,61	5,52	0,30	1,83	5,08	3,38	0,00
Perkantoran Sewa	0,35	-0,39	-0,51	0,30	0,24	-0,38	-0,44	0,17	0,47	0,55	0,50	0,63	-1,60	-1,34
Perkantoran Jual	0,57	0,00	0,00	39,21	1,34	5,43	1,26	4,74	5,54	0,28	1,82	5,06	3,39	0,00
Ritel	-0,01	2,93	0,05	0,08	0,25	0,12	0,00	0,01	0,00	0,00	0,03	0,03	0,00	0,00
Ritel Sewa	-0,39	-0,03	2,00	-0,56	0,75	0,42	-0,04	0,30	0,12	0,09	0,98	1,11	0,03	-0,02
Ritel Jual	0,00	3,01	0,00	0,10	0,24	0,11	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Apartemen	-2,28	1,69	-5,25	1,03	0,89	3,25	-7,83	12,48	-3,97	7,98	0,37	2,05	-13,60	-26,20
Apartemen Sewa	-2,28	1,69	-5,25	1,03	0,89	3,25	-7,83	12,48	-3,97	7,98	0,37	2,05	-13,60	-26,20
Hotel	-1,98	6,47	4,20	-6,21	12,92	2,03	4,74	-2,95	0,84	-6,15	8,24	5,12	-23,61	-70,00
Lahan Industri	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
9 BALIKPAPAN	0,97	-0,32	0,22	0,24	-1,58	1,62	5,16	0,04	-0,03	0,13	0,20	0,13	-0,80	-0,88
Perkantoran	1,95	2,53	0,74	0,00	9,59	5,21	4,16	3,84	0,00	5,12	-1,85	-4,10	3,93	-0,37
Perkantoran Sewa	1,95	2,53	0,74	0,00	9,59	5,21	4,16	3,84	0,00	5,12	-1,85	-4,10	3,93	-0,37
Ritel	1,09	0,00	0,00	0,02	-1,90	1,81	5,11	0,00	-0,01	0,03	-0,01	-0,01	0,01	0,00
Ritel Sewa	2,07	0,00	0,00	1,57	5,19	2,15	1,12	0,00	-0,45	1,67	-0,56	-0,87	0,34	0,00
Ritel Jual	1,08	0,00	0,00	0,00	-2,02	1,80	5,18	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Hotel	-4,10	-15,23	11,80	10,50	13,31	-6,57	6,63	1,05	-0,76	3,02	7,69	4,98	-27,62	-55,28
10 DENPASAR	-6,09	-5,37	33,66	-15,53	24,44	10,26	1,90	0,97	-9,95	-0,06	8,11	6,85	-27,97	-65,25
Perkantoran	0,00	30,12	-19,31	-0,71	1,44	1,24	-3,15	1,99	6,38	67,08	1,27	5,57	9,80	0,00
Perkantoran Sewa	0,00	30,12	-19,31	-0,71	1,44	1,24	-3,15	1,99	6,38	67,08	1,27	5,57	9,80	0,00
Ritel	3,28	9,31	4,43	-0,38	0,32	0,27	0,05	0,34	-2,05	7,08	1,46	-0,20	0,10	-0,15
Ritel Sewa	3,28	9,31	4,43	-0,38	0,32	0,27	0,05	0,34	-2,05	7,08	1,46	-0,20	0,10	-0,15
Apartemen	-13,04	162,84	-18,07	10,92	149,22	16,74	-9,07	-7,61	-23,50	7,34	17,76	12,68	-38,30	-89,67
Apartemen Sewa	-13,04	162,84	-18,07	10,92	149,22	16,74	-9,07	-7,61	-23,50	7,34	17,76	12,68	-38,30	-89,67
Hotel	-7,09	-8,50	41,09	-18,29	29,21	11,48	2,10	1,10	-10,75	-1,14	8,87	7,74	-31,70	-83,46
11 PALEMBANG	-1,50	-3,73	1,13	8,00	138,35	-0,38	2,44	10,70	-1,50	-0,08	16,61	0,44	-0,80	-3,06
Perkantoran	2,31	0,00	0,00	11,28	-39,12	5,91	20,48	34,75	-1,48	0,45	0,74	2,47	0,00	0,00
Perkantoran Sewa	2,31	0,00	0,00	11,28	-39,12	5,91	20,48	34,75	-1,48	0,45	0,74	2,47	0,00	0,00
Ritel	-3,88	0,25	0,00	-5,21	0,00	1,66	3,87	-1,10	1,57	0,03	-1,61	0,00	-3,80	0,00
Ritel Sewa	-3,88	0,25	0,00	-5,21	0,00	1,66	3,87	-1,10	1,57	0,03	-1,61	0,00	-3,80	0,00
Hotel	1,00	-10,39	4,04	11,48	0,80	-1,59	7,29	3,81	20,43	0,64	-11,35	5,20	-11,00	-65,97
Convention Hall	-7,92	-5,70	11,74	7,99	-16,50	14,38	118,92	0,05	-7,14	-0,31	10,58	7,82	-12,76	-100,00
Warehouse Complex	0,00	0,00	-3,91	62,60	215,33	0,00	0,00	14,11	0,00	0,00	22,00	0,00	0,00	0,00

Tabel 17

Pertumbuhan Tahunan Indeks *Demand* Properti Komersial (Total), Wilayah Jakarta, Bodebek, Banten, Bandung, dan Makassar(% , yoy)

KETERANGAN	2017				2018				2019				2020	
	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II
Indeks Demand (Sb. Kanan)	1,13	0,68	0,49	0,56	0,62	0,41	0,83	1,17	0,94	1,19	0,89	0,52	0,41	0,20
Sewa	0,38	2,79	3,86	-0,16	4,91	4,72	3,80	7,40	1,58	-0,14	0,65	3,20	-3,65	-17,91
Jual	1,14	0,66	0,47	0,56	0,59	0,38	0,80	1,13	0,93	1,20	0,89	0,50	0,43	0,33
Perkantoran	18,06	13,17	6,88	7,99	2,41	2,90	6,64	4,69	5,05	4,59	1,06	1,26	0,94	0,87
Perkantoran sewa	2,18	1,10	1,25	0,22	0,89	1,13	2,30	2,18	2,42	2,77	1,97	2,66	2,26	1,05
Perkantoran jual	18,70	13,62	7,06	8,24	2,46	2,95	6,77	4,76	5,12	4,64	1,03	1,22	0,91	0,86
Ritel	0,25	0,39	0,40	0,33	0,32	0,13	-0,08	-0,07	-0,08	-0,17	0,02	0,02	0,03	0,00
Ritel sewa	1,39	2,04	2,43	0,34	0,60	1,34	1,06	2,31	1,92	0,95	0,72	0,99	1,42	0,04
Ritel jual	0,22	0,36	0,36	0,33	0,32	0,10	-0,11	-0,12	-0,12	-0,19	0,00	0,00	0,00	0,00
Apartemen	0,34	-0,07	-0,38	-3,69	0,48	2,24	0,03	2,47	-6,29	-6,02	-2,33	0,02	-10,36	-34,20
Apartemen sewa	0,34	-0,07	-0,38	-3,69	0,48	2,24	0,03	2,47	-6,29	-6,02	-2,33	0,02	-10,36	-34,20
Hotel	-2,48	7,26	7,88	-1,56	16,27	13,94	9,52	19,71	0,54	-3,77	-0,31	6,71	-16,56	-76,19
Lahan Industri	0,13	0,18	0,20	0,29	0,84	0,97	1,01	1,99	1,55	1,63	1,85	0,84	0,70	0,45
Convention Hall	-51,57	-31,53	-30,17	-25,08	-4,80	-7,34	8,41	18,32	21,44	10,60	-4,89	-0,26	-9,84	-100,00
Warehouse Complex	1,10	0,04	0,06	0,06	0,18	-0,51	0,17	0,16	0,06	0,80	0,13	0,21	0,23	0,24
1 JAKARTA	2,09	1,64	1,00	0,84	0,21	-0,55	0,81	0,81	0,73	1,49	0,12	0,15	0,04	-0,06
Perkantoran	18,26	13,59	7,07	6,11	0,30	0,35	4,35	4,36	4,39	4,35	0,33	0,27	0,08	0,05
Perkantoran Sewa	2,62	1,49	1,42	0,36	0,89	1,11	2,27	2,14	2,53	2,78	1,89	2,60	2,14	1,04
Perkantoran Jual	20,18	14,87	7,71	6,99	0,24	0,29	4,42	4,50	4,69	4,69	0,68	0,68	0,68	0,68
Ritel	0,27	0,11	0,11	0,05	0,04	0,08	0,05	0,06	0,06	0,01	0,00	0,00	0,00	-0,01
Ritel Sewa	1,37	1,75	1,83	0,37	-0,06	-0,41	-0,73	0,15	0,52	0,61	0,07	-0,31	-0,21	-0,84
Ritel Jual	0,26	0,09	0,08	0,05	0,04	0,08	0,06	0,06	0,06	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Apartemen	2,00	-0,41	0,10	-2,85	-4,26	-2,85	-4,52	-2,74	-4,68	-2,56	-1,11	0,11	-10,20	-31,45
Apartemen Sewa	2,00	-0,41	0,10	-2,85	-4,26	-2,85	-4,52	-2,74	-4,68	-2,56	-1,11	0,11	-10,20	-31,45
Hotel	-6,06	5,49	1,62	-6,15	9,02	-2,24	4,71	14,51	-1,98	-5,84	-0,89	7,18	-13,72	-71,59
Lahan Industri	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Convention Hall	-51,57	-31,53	-29,75	-25,40	-6,12	-10,76	-14,97	-1,65	-3,20	-12,79	-13,92	-8,65	-21,32	-100,00
Warehouse Complex	0,25	0,12	0,17	0,17	0,38	-1,82	0,34	0,29	0,15	2,47	0,23	0,25	0,17	0,17
2 BODEBEK	0,81	0,06	0,07	0,13	0,17	0,13	0,14	0,16	0,19	0,33	0,33	0,33	0,29	0,18
Ritel	0,10	0,48	0,45	0,42	0,45	0,03	0,08	0,15	0,13	0,20	0,16	0,10	0,09	-0,02
Ritel Sewa	5,77	3,49	1,69	-0,06	1,52	1,71	3,95	7,17	5,95	9,17	7,08	4,05	3,75	-0,85
Ritel Jual	0,00	0,43	0,43	0,43	0,43	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Hotel	-5,80	2,60	5,34	12,45	34,31	11,82	13,66	9,38	-6,21	-6,69	-4,29	1,04	-19,94	-65,55
Lahan Industri	0,04	0,10	0,12	0,25	0,34	0,28	0,29	0,33	0,42	0,70	0,70	0,55	0,40	0,15
Warehouse Complex	1,49	0,00	0,00	0,00	0,01	0,01	0,01	0,01	0,00	0,03	0,03	0,16	0,22	0,23
3 BANTEN	0,07	0,07	0,14	0,18	2,39	3,12	3,05	5,83	3,77	3,83	4,44	1,71	1,52	0,75
Ritel	0,37	0,52	0,54	0,21	0,24	0,31	0,31	0,23	0,19	0,01	0,01	0,06	0,06	0,04
Ritel Sewa	6,26	7,96	8,83	1,19	0,96	6,22	6,19	5,91	5,76	0,25	0,32	1,36	1,50	1,03
Ritel Jual	0,21	0,31	0,31	0,18	0,21	0,11	0,11	0,04	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Hotel	-9,31	9,58	8,97	-1,06	10,03	-1,82	-4,33	-7,22	-16,72	-18,96	-7,86	14,38	-6,23	-72,70
Lahan Industri	0,05	0,01	0,09	0,18	2,59	3,39	3,32	6,27	4,01	4,08	4,72	1,82	1,62	0,82
4 BANDUNG	1,32	2,86	2,24	1,46	0,89	-1,10	-11,72	-11,34	-11,26	-10,80	0,17	0,62	-0,36	-2,74
Perkantoran	-5,55	-1,53	-0,11	0,15	1,49	1,97	-2,67	-2,41	0,28	-0,63	4,54	4,03	0,79	-1,41
Perkantoran Sewa	-5,55	-1,53	-0,11	0,15	1,49	1,97	-2,67	-2,41	0,28	-0,63	4,54	4,03	0,79	-1,41
Ritel	0,56	1,69	1,60	1,16	1,15	-0,32	-11,96	-11,67	-11,96	-11,96	-0,29	0,05	0,39	0,23
Ritel Sewa	0,93	4,72	5,67	0,63	0,41	-3,54	-3,74	-0,24	-3,03	-3,15	-2,62	0,29	3,37	1,91
Ritel Jual	0,53	1,40	1,22	1,22	1,22	0,00	-12,87	-12,87	-12,87	-12,87	0,00	0,00	0,00	0,00
Apartemen	-10,87	-2,09	-3,24	-14,00	-0,78	-3,43	-5,41	6,09	-20,85	-32,06	-27,16	-23,44	-16,71	-41,37
Apartemen Sewa	-10,87	-2,09	-3,24	-14,00	-0,78	-3,43	-5,41	6,09	-20,85	-32,06	-27,16	-23,44	-16,71	-41,37
Hotel	25,00	52,40	19,68	8,97	-4,79	-19,52	-7,64	-6,00	4,07	21,09	8,89	10,55	-14,55	-75,13
5 MAKASSAR	0,12	0,75	0,60	0,38	0,75	0,72	0,78	1,04	0,66	-7,59	-7,13	-6,93	-6,98	0,43
Perkantoran	-3,13	-3,05	-3,66	-2,33	-1,59	-0,16	-0,71	-2,30	-3,04	-3,97	-2,14	0,61	-0,95	-1,42
Perkantoran Sewa	-3,13	-3,05	-3,66	-2,33	-1,59	-0,16	-0,71	-2,30	-3,04	-3,97	-2,14	0,61	-0,95	-1,42
Ritel	-0,71	-1,20	-1,09	-2,36	-3,01	34,30	35,92	39,06	39,34	1,69	2,48	0,88	1,64	0,44
Ritel Sewa	-0,71	-1,20	-1,09	-2,36	-3,01	34,30	35,92	39,06	39,34	1,69	2,48	0,88	1,64	0,44
Hotel	-8,22	18,11	-1,89	-2,09	9,46	-4,45	-0,79	2,72	-7,97	-8,27	-6,10	3,57	-15,22	-68,15
Lahan Industri	0,22	0,65	0,65	0,44	0,71	0,28	0,28	0,47	0,19	-7,76	-7,33	-7,19	-7,09	0,92

Tabel 18

Pertumbuhan Tahunan Indeks *Demand* Properti Komersial Wilayah Medan, Semarang, Surabaya, Balikpapan, Denpasar, dan Palembang (% , yoy)

KETERANGAN	2017				2018				2019				2020	
	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II
6 MEDAN	-0,02	0,02	0,01	-0,01	0,13	0,10	0,13	0,22	0,11	0,08	0,09	0,07	0,01	-0,11
Perkantoran	-3,70	-3,86	-3,30	-2,52	-0,71	0,26	-1,28	-0,87	-3,83	-0,23	5,79	2,69	6,73	2,49
Perkantoran Sewa	-3,70	-3,86	-3,30	-2,52	-0,71	0,26	-1,28	-0,87	-3,83	-0,23	5,79	2,69	6,73	2,49
Ritel	-1,34	-0,84	-0,58	0,75	0,41	-0,63	-1,63	-2,67	-5,85	-12,43	-10,59	-0,02	3,40	5,59
Ritel Sewa	-1,34	-0,84	-0,58	0,75	0,41	-0,63	-1,63	-2,67	-5,85	-12,43	-10,59	-0,02	3,40	5,59
Hotel	-4,84	14,04	6,26	-4,72	11,49	2,30	12,08	14,65	-5,53	-5,16	-5,89	2,47	-15,32	-70,21
Lahan Industri	0,00	0,00	0,00	0,00	0,10	0,10	0,10	0,10	0,16	0,16	0,16	0,06	0,03	0,03
7 SEMARANG	1,39	1,65	1,57	1,62	0,62	0,35	0,95	1,40	1,82	2,16	2,64	2,47	2,13	1,73
Perkantoran	1,51	0,61	0,65	0,04	0,33	0,35	1,21	1,67	1,36	1,34	0,45	-0,02	-0,02	-0,02
Perkantoran Sewa	-0,06	0,12	1,96	2,06	2,12	3,02	1,50	2,44	1,53	0,41	0,46	-0,91	-0,82	-0,79
Perkantoran Jual	1,55	0,62	0,62	0,00	0,29	0,29	1,20	1,65	1,36	1,36	0,45	0,00	0,00	0,00
Ritel	-5,01	-5,31	-4,87	-6,23	-2,29	-2,70	-2,52	-4,95	-2,83	3,58	3,88	7,72	7,49	-0,31
Ritel Sewa	-5,01	-5,31	-4,87	-6,23	-2,29	-2,70	-2,52	-4,95	-2,83	3,58	3,88	7,72	7,49	-0,31
Hotel	11,78	36,64	22,49	17,86	12,12	-3,57	-5,86	-3,14	2,87	13,99	19,03	20,14	-12,88	-68,03
Lahan Industri	1,40	1,65	1,58	1,63	0,61	0,37	0,97	1,43	1,83	2,14	2,62	2,44	2,16	1,85
8 SURABAYA	0,46	1,18	1,20	3,84	4,07	3,61	3,74	1,19	1,56	0,95	1,07	1,51	1,21	1,00
Perkantoran	19,15	7,13	3,26	40,39	41,47	49,15	51,05	13,17	17,85	12,13	12,74	13,25	10,95	10,61
Perkantoran Sewa	5,45	5,00	0,05	-0,26	-0,37	-0,36	-0,28	-0,41	-0,18	0,76	1,71	2,18	0,07	-1,81
Perkantoran Jual	18,86	6,85	3,26	40,00	41,08	48,74	50,62	13,32	18,02	12,25	12,87	13,21	10,91	10,60
Ritel	0,04	2,90	2,97	3,06	3,33	0,50	0,45	0,38	0,13	0,01	0,04	0,06	0,06	0,06
Ritel Sewa	-1,11	-1,29	1,14	1,01	2,17	2,62	0,57	1,44	0,80	0,47	1,50	2,31	2,22	2,10
Ritel Jual	0,07	3,01	3,01	3,11	3,36	0,45	0,35	0,11	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Apartemen	-1,05	1,27	-6,23	-4,87	-1,78	-0,28	-2,99	8,00	2,80	7,51	17,07	6,22	-4,44	-34,69
Apartemen Sewa	-1,05	1,27	-6,23	-4,87	-1,78	-0,28	-2,99	8,00	2,80	7,51	17,07	6,22	-4,44	-34,69
Hotel	-1,95	17,03	1,12	1,99	17,50	12,60	13,18	17,11	4,58	-3,81	-0,59	7,68	-18,43	-73,92
Lahan Industri	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
9 BALIKPAPAN	19,38	4,48	1,39	1,10	-1,46	0,47	5,42	5,21	6,87	5,29	0,33	0,42	-0,35	-1,35
Perkantoran	1,35	11,93	5,30	5,30	13,20	16,15	20,10	24,71	13,79	13,70	7,14	-1,06	2,83	-2,54
Perkantoran Sewa	1,35	11,93	5,30	5,30	13,20	16,15	20,10	24,71	13,79	13,70	7,14	-1,06	2,83	-2,54
Ritel	20,31	4,97	1,15	1,11	-1,89	-0,11	5,00	4,98	7,01	5,14	0,02	0,00	0,01	-0,02
Ritel Sewa	6,91	16,41	6,76	3,67	6,84	9,14	10,36	8,66	2,83	2,35	0,65	-0,23	0,57	-1,09
Ritel Jual	20,43	4,87	1,08	1,08	-2,02	-0,26	4,91	4,91	7,07	5,18	0,00	0,00	0,00	0,00
Hotel	-8,34	-16,36	14,32	0,43	18,67	30,79	24,74	14,07	-0,09	10,16	11,25	15,58	-15,70	-63,41
10 DENPASAR	-7,68	17,91	19,93	0,34	32,96	54,91	18,10	41,17	2,15	-7,41	-1,76	3,95	-16,85	-71,09
Perkantoran	42,43	42,22	5,00	4,25	5,75	-17,72	-1,25	1,44	6,38	75,57	83,60	90,05	96,15	17,39
Perkantoran Sewa	42,43	42,22	5,00	4,25	5,75	-17,72	-1,25	1,44	6,38	75,57	83,60	90,05	96,15	17,39
Ritel	-1,00	8,97	14,16	17,46	14,10	4,66	0,27	0,99	-1,40	5,30	6,78	6,20	8,53	1,20
Ritel Sewa	-1,00	8,97	14,16	17,46	14,10	4,66	0,27	0,99	-1,40	5,30	6,78	6,20	8,53	1,20
Apartemen	0,00	110,27	187,12	107,70	495,27	164,40	193,44	144,41	-24,97	-31,02	-10,66	8,96	-12,13	-91,54
Apartemen Sewa	0,00	110,27	187,12	107,70	495,27	164,40	193,44	144,41	-24,97	-31,02	-10,66	8,96	-12,13	-91,54
Hotel	-8,62	17,13	21,62	-1,99	36,29	66,04	20,15	48,68	2,70	-8,93	-2,89	3,48	-20,81	-86,75
11 PALEMBANG			-1,49	3,56	150,61	159,33	162,69	169,26	11,27	11,60	27,04	15,26	16,09	12,63
Perkantoran			2,31	13,85	-32,25	-28,25	-13,55	4,69	69,40	60,67	34,35	2,16	3,70	3,24
Perkantoran Sewa			2,31	13,85	-32,25	-28,25	-13,55	4,69	69,40	60,67	34,35	2,16	3,70	3,24
Ritel			-2,82	-8,66	-4,97	-3,64	0,10	4,44	6,08	4,38	-1,13	-0,03	-5,32	-5,35
Ritel Sewa			-2,82	-8,66	-4,97	-3,64	0,10	4,44	6,08	4,38	-1,13	-0,03	-5,32	-5,35
Hotel			0,64	4,97	4,76	15,05	18,65	10,49	32,01	35,00	11,55	13,04	-16,46	-71,76
Convention Hall			4,82	4,78	-4,98	15,26	125,80	109,20	132,64	102,76	2,41	10,37	3,69	-100,00
Warehouse Complex			-3,91	56,25	392,70	392,70	412,73	259,83	14,11	14,11	39,22	22,00	22,00	22,00

METODOLOGI

- Perkembangan Properti Komersial merupakan analisa properti triwulanan yang dilaksanakan sejak Triwulan I-1996 yang bertujuan untuk mengetahui secara dini arah dan tekanan harga properti komersial sebagai salah satu indikator perkembangan inflasi harga aset. Properti komersial yang dipantau mencakup perkantoran, pusat perbelanjaan, apartemen sewa, hotel, lahan industri, *convention hall* dan *warehouse complex*. *Coverage* kota dalam penyusunan Indeks Harga Properti Komersial adalah Jakarta, Bodebek, Banten, Bandung, Makassar, Medan, Semarang, Surabaya, Balikpapan, Denpasar, dan Palembang.
- Terhitung sejak triwulan III-2015, penyajian data properti komersial menggunakan Indeks Harga Properti Komersial (IHPKom).
- Mulai triwulan II-2019, Bank Indonesia melakukan penyempurnaan penghitungan indeks properti komersial dari sisi bobot, formula penghitungan indeks dan tahun dasar, serta cakupan jenis properti. Penghitungan bobot semula berdasarkan *market capitalization* diubah menjadi *value of stock*, kemudian metode pengolahan data yang semula menggunakan metode *Laspeyres* menjadi metode *Fisher*, dan cakupan properti komersial yang semula apartemen sewa dan apartemen jual menjadi hanya apartemen sewa. Sejalan dengan perubahan tersebut, maka Bank Indonesia juga melakukan perubahan tahun dasar indeks properti komersial dari 2012 menjadi tahun 2017 (2017=100).